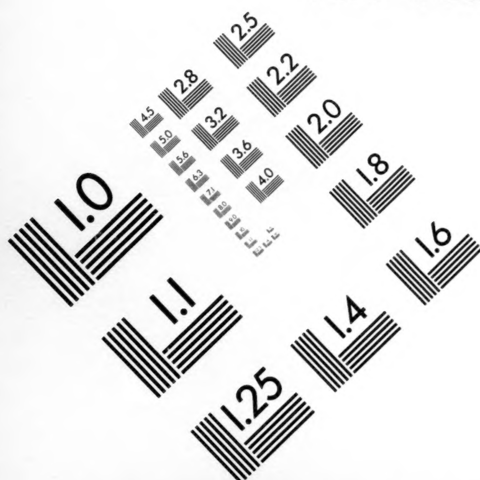
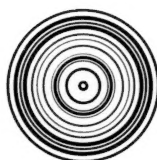
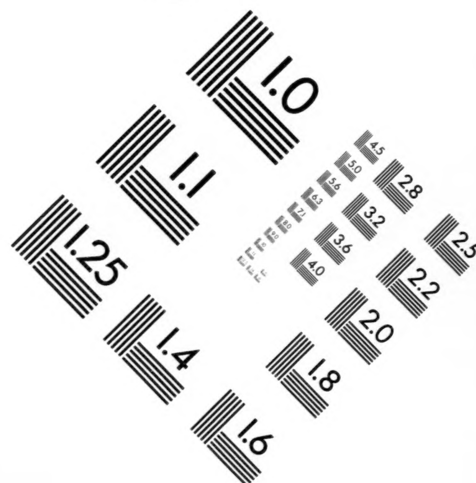
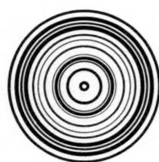
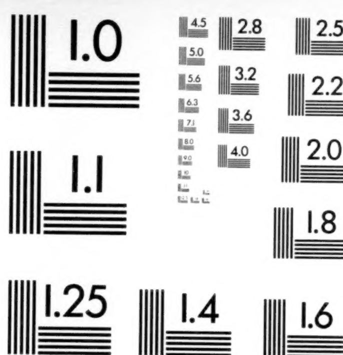
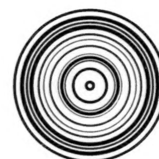
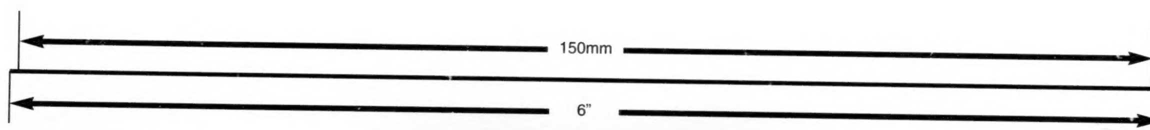
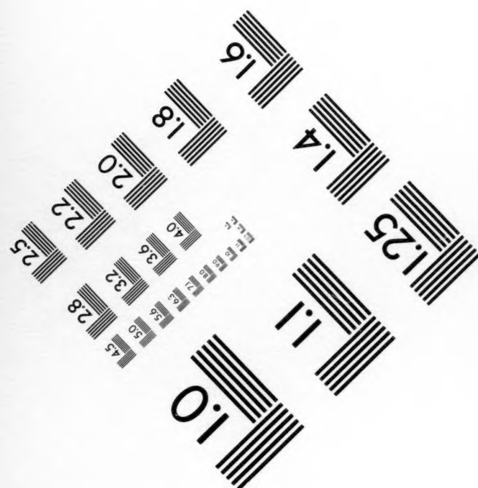
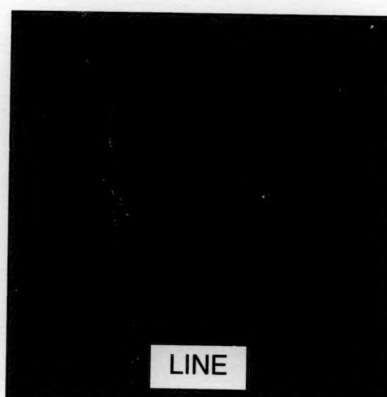
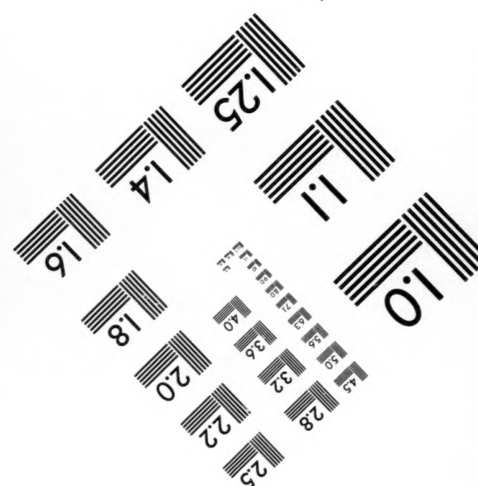
START

CONTROL TEST TARGET
for Kodak Quality Monitoring

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx Yy Zz
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww

Note: This target is intended for routine quality control checking and uniformity.
It is not to be used for certification of meeting any ANSI or ISO Standards for image quality requirements.
Note: To record background density, use a blank sheet of white paper.

A-2289 CAT 800 7403 Rev. 2/00 @ Eastman Kodak Company, 2000 Printed in U.S.A.

Document Imaging
EASTMAN KODAK COMPANY
Rochester, New York 14650
1-800-232-8811

DOCUMENT IMAGING

YIDDISH
DRAMA

PRESERVATION
PROJECT

YIVO
LIBRARY

REEL
Y-2004-1874.2

Goldfaden, Abraham.
Meylets yoysher: oder Rebe Yozelmann: a historishe opere: fun di gzeyres fun Elzas ...
Nyu York, 1900.

BIBLIOGRAPHIC RECORD TARGET

YIVO INSTITUTE FOR JEWISH RESEARCH

Master negative Storage Number Y-2004- 1874.2

Goldfaden, Abraham, 1840-1908.
Meylets yoysher : oder Rebe Yozelmann : a historishe opere : fun di gzeyres fun Elzas ... Nyu York : B. Rabinovitts, 1900.
Varying form of title: Rebe Yozelmann.
72 p. ; 23 cm.

1. Josel, of Rosheim, ca. 1480-1554--Drama. 2. Operas--Librettos. 3. Yiddish drama.—lcsh
I. United States-New York-New York

ID: NXYH00-B2852 CC: 9114 DCF: [HBR]
CALL: /106062

Reduction ratio X 10.0

מליץ יושר

פון א. גאָלדפאַדען.

Rabbi Yoselman

by A. GOLDFADEN.

NEW YORK.
B. RABINOWITZ.
PUBLISHER.

פרייז 10 סענט.

מליץ יושר

אדער

רבי יאזעלמאנן

א היסטארישע אפערא פון דיא גזירות פון עלזאס

אין 5 אקטען און 23 בילדער

פערפאסט פון

א. גאלדפאדען.

פערלאג פון

ב. ראבינאוויטץ,

398 גרענד סטריט, ניו יארק.

1900.

פּערזאָנען

קעניג קארל. דער פינפטע.
אולריך ריכטער פון האָכפעלדען.
בראנד בירגערמייסטער פון אָבערנהיים.
פאָגלער זיין סעקרעטער (קורזיכטיגער).
קונץ פאן-דער-ראָזען האפנאר בייא קעניג קארל.
פפעפערקאָרן.
רבי יאָזעלמאַנן פאָרשטעהער דער יודען אין דייטשלאנד.
אהרן פאן אורבים באנקיער.
שרה זיין טאכטער.
ברוך פון טאָלרעדאָ איהר ברייטיגאם.
רבי מאָזעס פאָרשטעהער דער יודישען קולטוס.
רבי יאָזעף געמיינדע—ראטה אין פראנקפורט אם מאין.
בעדינטער דער סינאגאָגע.
געזאנדעטער פון אָבערנהיים.
יאָהאן אנפיהרער דער בויערען.
פאָלץ איין בויער.
ריכטער.
קערקערמייסטער.
מאטראָסע.
פירסטען, גראפען, ריטטער, פאָזשען, ריכטער, יודען, בויערן, סאָלדאטען, פאלק.

אָרט דער האנדלונג:

אין פראנקפורט אם מאין — אין אָבערנהיים.
לעצטער אקט—אין וואָרמס.

צייט דער האנדלונג:

אין דער מיטטע דעס זעכצענטען יאהרהונדערט.

בילדער

ערשטער אַקט.

דאס 1טע	בילד	דיא טרויאונג אין דער סינאַגאָגע.
דאס 2טע	בילד	דיא גזירה פונ׳ם תלמוד.
דאס 3טע	בילד	דיא פארשטעלטע פיכנער.
דאס 4טע	בילד	דיא רעטונג דער היילינגען ביכער.

צווייטער אַקט.

דאס 5טע	בילד	שאַט ניט !
דאס 6טע	בילד	רבי יאזעלמאנס מאַראל.
דאס 7טע	בילד	דיא ענטפיהרונג פון דעם קערקער.
דאס 8טע	בילד	ברוך מתיר אסורים !

דריטער אַקט.

דאס 9טע	בילד	דאס פיינעלע אין שטיינעלע.
דאס 10טע	בילד	דער שלימזלדיגער קורצזיכטיגער.
דאס 11טע	בילד	אין טאָדעס געפאהר.
דאס 12טע	בילד	דער אויפשטאנד דער בויערן.

פיערטער אקט.

דאס 13טע	בילד	דיא בויערן פעסט.
דאס 14טע	בילד	דער געפאנגענע העכט.
דאס 15טע	בילד	דיא לוסטיגע ציגיינערין.
דאס 16טע	בילד	מיין שבועה גילט ניט.
דאס 17טע	בילד	דער געטליכע איבערפאל.
דאס 18טע	בילד	דאס רעטונגס שיפעל.

פינפטער אַקט.

דאס 19טע	בילד	קארל דער פינפטע ביים רייכסטאג אין ווארמס.
דאס 20טע	בילד	רבי יאָזעלמאן פערטהיידיגט דיא יודען.
דאס 21טע	בילד	דער האפנאר.
דאס 22טע	בילד	דיא געפונענע טאָכטער.
דאס 23טע	בילד	אַ ישועה אויף יודען.

ערשטער אקט.

(שטעללט פאר דאס אינערע פון איין אלטפרענקישער סינאַגאָגע אין פראנקפורט אם מאין—אין דער מיטטע שטעהט איין עסטראדע פון ביידע זייטען מיט טרעפ—אין דיא פיער קאלאנען פון דער עסטראדע ברעננען ליכט. דיא גאנצע סינאַגאָגע איז אילומינירט—אויף דער עסטראדע, וועלכע איז איבערגעדעקט מיט אבאלדאחין, שטעהט דער חתן ברוך — נעבען זיין מחותן אהרן רבי מאזעס, רבי יאזעף און פיעלע אנדערע יודען—לינקס נעבען ברוך׳ן שטעהט זיין כלה שרה פעסטליך געקליידעט, נעבען איהר ביז אראָפּ דיא טרעפ שטעהען פרויען ווייס געקליידט מיט ליכט אין דיא הענד—וועהרענד דער פארהאנג געהט ארויף זינגט דער קאנטאָר מיט דעם קאהר:

קאָהר דער וואָס איז דער גרעסטער איבער אללע
דער זאָל יעצט בענטשען חתן וכלה.
קאנטאָר דער וואָס בענשט דעם טאָג, ווען ער שטעהט אויף
און דיא זון, ווען זיא געהט נאָר ארויף,
(סאָלאָ) אויף דעם הימטעל און פלאנעטען אללע,
דער זאל בענשען חתן וכלה. (קאָהר ווידערהאלט)
דועט ווער עס בענשט דעם שעהנעם פריהלינג, ווען ער קומט צו געהן,
ווער עס בענשט דיא ראָזען ווען זיי בליהען שעהן.
סופראן און אלט דער זאל בענשען יעצט אללע
דעם חתן מיט דער כלה.
קאָהר ווער עס שיקט אויף דער וועלט דעם רעגען
ער זאל בעגליקען [redacted],
דער זאָל שיקען [redacted] זיין זעגען
אויף דעם נייעם ליעבענד פאָאָר!
ער זאל דעם בונד
יאָ מיט געזונד
רהאלטען אויף גאנץ לאנג—
זיך האבען ליעב,
און ביא זייא אין שטוב
זאל מען הערן נאָר געזאנג.—

(דער שמש טהוט אקלאפּ פון דרויסען טהיר קומט אריין פּפעפערקאָרן נייסטליך געקליידעט, נאך איהם פאנכער מיט א ראללע אין דער האנד, דער גאנצער עולם סוקען זיך אן און שווייגען.)

פּפעפערקאָרן (צו פאנלערן) הערר פאָנלער! לעזען זיא פאָר דעם קעניגליכען דעקרעט! —

פאָנלער (לעזט אין דער ראָלע) איין ערלאס פאָן נאטטעס גנאדען אונזערעס קייזערס וועגען דער גאנצען יודישען געמיינדע בעשטימט: דא, איין עהעמאלינער יודע מיט נאמען פּפעפערקארן, עס ניכט לענגער מיט שטיללשווייגען איבערגעהען קאָנן, דאס אין דען ראבבינישען שריפטען נעמליך: אים תלמוד, צווייא דייטינקייטען נענען אונזער גלויבען פערברייטעט זינד—

פּפעפערקאָרן (פארגלאצט דיא אוינען) וועה, וועה!—

פאָנכער (לייענט ווייטער) דער פראָזאליט האט דאהער דיא קייזערליכע גנאדע אנגעפלעהעט, איהם צו געשטאטען "זעמטליכע ביכער דעס תלמוד'ס צו קאָנפעסצירען און פערברענגען—

אללע (ברעכען דיא הענד) וועה איז אונז! —

פאָנכער שאט ניט!—(ער ליינט ווייטער) דאהער מיססען זעמטליכע העברעאישע ביכער דער יודען דייטשלאנד'ס דעם פּפעפערקאָרן איבערליפערט ווערדען אום צו פערברענגנען—שאט ניט —

רבי מאָזעס גנעדיגער הערר! קענט איהר אונז נישט צייט געבען אום בייא זיינער מאַיעסטעט, דעם קייזער גנאדע צו ביטען?—

פאָנלער שאט ניט!—נאָר דאָס קען איך ניט, ווייל דער בעפעהל איז דייטליך און קלאהר געשריעבען—שאט ניט—

פּפעפערקאָרן (הערוים נעהענדיג) מיר ווערלען זיך נאָך שפּעטער זעהען — איבערלעגט דאס אייך! (אב)

פאָנלער (איהם נאכגעהענד) מיר ווערלען זיך נאָך שפּעטער זעהען — שאט ניט! (אב)

רבי מאָזעס אזוי איין אונגליק — יודען! לאָמיר קלעהרען וואס אנצופאנגען.. וועה איז אונז יודען ביטטער און שלעכט!

(זינגט סאלא) דאס איז איין אונגליק נאָר אומגערעכט!

נאָ זאָגט וואס הייבט מען אָן דאָ צו טאהן? (קאהר ווידערהאלט)

רבי מאָזעס מיר דארפען אללע גערען

אין איינעם גוט באקלערען,

(סאלאָ) פון דעם גזר דעם שווערען

ניכער לויז צוא ווערען,

פאן דער שלעכטער גזירה

ביטערע און שווערע,

ס'איז דאָך איין עבירה

אז אונזער זיסע לעהרע:

דיא הייליגע גמרא,

דיא ריינע און דיא קלאָהרע,

אונזערע עטרה

איז דאָך אין א צרה!......

קאָהר ניין ניין מיר דארפין דאס נישט דערלאָזען! (?)

רבי מאָזעס (פּראָזא) אלזאָ מיינע ברידער! ווער זאָל דיא ביטטע ברענגען צום קייזער?—

רבי יאָזעף מיר דארפען וועהלען פאן אונז איינע דעפּוטאציאָן—

רבי מאָזעס אָבער ווער זאלל דער רעדנער זיין?

רבי יאָזעף מיינע ברידער! מיר דאכט עס וואָלט נעווען ראטהזאָם מיר זאָלען שיקען איינע דעפּוטאציאָן צוא אונזער בעליעבטען געלערנטען רבי יאָזעלכאן — און איהם בעטען ער זאָל זיין דער מליץ יושר; ווייל ער איז זעהר אנגעזעהן און בעליעבט ביים קייזער — בעשטעהט איהר מיינע ברידער? —

אללע מיר בעשטעהען!

ר' מאָזעס גליקליכער געדאנק! צו רבי יאָזעלמאָן! צו רבי יאזעלמאן! און גאט וועט שיקען זיין מלאך פאָראויס ער זאָלל בעגליקען אין זיין שליחות—אלזאָ מיינע ליעבע פארשטעהער! צו רבי יאָזעלמאן!—

אללע (אבגעהענד אויסער אהרן שרה און ברוך) צו רבי יאזעלמאָנן! (אב)

אהרן (געהט צו צו דיא חתן כלה) זאָרגט ניט מיינע קינדער! זאָרג נישט מיין טאָכטער וואָס דיא חתונה איז שוין צום צווייטען מאָל געשטערט געוואָרען ווי דאס איז א זיווג מן השמים וועט עס ניט פעהלען—אויך דוא מיין ליעבער ברוך זאָרג ניט—דאס אונגליק וועט באלד פאראיבער געהן, ווען רבי יאזעלמאנן וועט זיך נור פאר ווענדין אין דער זאך—שטערט אייך נישט אייער פערגניגען. (אב)

שרה (צו ברוך'ן) נאָ, וואס שטעהסטו אזוי בעטריעבט מיין ליעבער? דוא האסט דאָך מיך געלערנט: געדולד — בטחון."

ברוך יאָה—נעדולד, בטחון!—אלס נעטרייער יוד פון מיין אמונה טראָג איך
איבער אללע צרות, ליידען גזירות, וואס קומט אויף אונז אללע יודען בכלל
נאר אלס מענש, אלס הייסליעבענדער יונגערמאנן, וואָס מיין גאנצעס דענקען,
שטרעבען זאָגאר לעבען הענגט אָפּ פאן דיין מילדען בליק, פאן דיין זיסען הויך, איז
שווער איבער צו טראָגען, צו זיין אזוי נאָהענט נעבען דיר און דאָך אזוי וויט.....
שרה איך מוז דיך יעצט הייכען מיט דער מעדיצין, וואָס דוא האָסט געהיילט
מיין פערוואונדעטעס הערץ—הער אויס! (זיא זינגט)

שטענדיג ווען איך מיט מיין שמערץ.
בלייב מיר איינע אליין,
הער איך, וויא מיין ביטער הערץ
קלאָגט מיט א גערויין:
ווען ווערען זיך מיידען
מיינע ליידען,
אָה! עס איז שוין דיא העכסטע צייט, דיא העכסטע צייט....
טרייסט דיך, טרייסט דיך מיין נשמה!
זוך אין גאָט נאָר דיין נחמה!
האָף צו איהם! זיין הילף איז שוין ניט וויט—שוין ניט וויט!—

ברוך (זינגט) יאָה! עס איז ניט באשערט—קיין זאך געשטערט ניט פאר דער צייט
פיעל מאָל איז מיין גליק געווען זאָ נאָה און דאָך זאָ וויט,
עס האט זיך געמאכט
ניט איין טאָג און נאכט
וואָס איך האב געטראכט:
איך זאָל שוין דערלעבען
צו הערען פון דיין ליעבען
יאָה מונדע, דיא שטונדע, סעקונדע אין איינעם צו זיין (שרה ווידערהאלט)

דועט נאָר אזוי זיך פיהרען:
ניט קיין מוטה פערליערען!
ווערען מיר ניט [redacted]
אונזער [redacted]!
מיר דארפען נאָר [redacted]
נאָר אויף גאָט פערטרויען!
ווערט ער אונז אויפבויען

אויפ'ס נייא דאָס גליק —
מענען שנעללע,
אונגליקספעללע,
וועללען צורייסען אונזער בונד,
קען נאָך געראָטהען
גוטע מינוטען
צוזאממענבינדען איהם געשווינד —
יאָה, יאָה, בייא גאָט (3)
יאָה, ביי גאָט קען אלעס מעגליך זיין! —
יאָה, [redacted] קען אלעס מעגליך זיין (6)
עס זאָללען [redacted] געשווינדער
דיא יודישע קינדער,
פארבעססערן צום גוטען זייער שטאנד
צרות אויפהערן,
מען זאָל אונז ניט שטערען
שטיל און רוהיג לעבען אין דעם לאנד!
לאָמיר יעצטביידע אין איינעם (2)
לאָמיר ביידע יעצט אין איינעם
איינס דאס [illegible] (2)
פאסען מוטה (3) יאָה...... נור פאסען מוטה.

דער שמש (אין בענלייטונג פון אהרן קומט אריין) צווייא אלטע יודען וואנדע-
רער פון ירושלים פרענען זיך אהער אין שוהל זיי וויללען בענשען חתן
כלה און ווינשען זייא ברכה און הצלחה פון היילינען לאנד! — אָט קומען זיי!—

ריטטער אולריך (מיט קונצען קוממען אריין פערקליידעט אלס ארץ
ישראל יודען מיט גרויע בערד אין קאפּושאנס אויף דיא
קעפּ אולריך זאָגט שטיל צו קונצען:)

נעה דוא אהין רעכטס—פאר רייד זיך מיט אהרנ'ן און ברוך'ן און איך וועל דער
וויל דאָ קענען ריידען מיט סאראַ — (קונץ געהט רעכטס און סודעט זיך מיט
אהרנ'ן)

אהרן (הויך צו קונצען) ברוכים הבאים! ליידער זיינען מיר געשטערט געוואָרען
פון דער חתונה.—

קונץ (הויך צו אהרנ׳ן) מאבט נישט! — אונזער ברכה מוז אללע צרות פער־טרייבען (ער לייגט ארויף ביידע הענד אויף אהרן׳ס קאפ און בענשט איהם.

אולריך (בענשט שרה׳ן און רעד צו איהר שטיל) פאר וואס ביסטו אזוי טרויריג מיין קינד! —

שרה — איך בין גאר נישט טרויריג רבי! — ווען צווייא אונגליקען פאסירען א מענשען, וויים ער נישט, פאר וועלכען ער זאל פריהער זארגען — זארגט מען בעססער גאר נישט! — איבערהויפט אז איין אונגליק איז נישט אזוי גרויס. —

אולריך — וועלכעס רעכענסטו פיר דעם גרעססטען? —

שרה — געוויס דאס אונגליק פון דעם תלמוד פערברענען — וויל דאס וואס מיין חתונה איז געשטערט געווארען, איז א קלייניגקייט! — איז נישט יעצט, וועט שפעטער זיין —

אולריך — ביסטו אלץ ענטשלאסען חתונה צו האבען?

שרה (פערלעגען) נ—נא—נץ גע—געוויס?

אולריך — געוויס? און וואס וועט דערצו דער ריטטער אולריך זאגען אז ער וועט געוואר ווערען אז דוא האסט חתונה געהאט?

שרה (אלץ אין א פערלעגענהייט) ווא—וואס—געהט—מיך—דען—דער — ריטטער אולריך אן?

אולריך האסטו איהם דען ניט פערלאקט מיט דיין שעהנהייט? האסטו דען ניט זיין הערץ געוואונען?

שרה רבי! גאט איז מיין עדות אז איך האב עס קיינמאל ניט געטהאן מיט אב־זיכט — דער ריטטער פערפאלגט מיך שטענדיג מיט זיינער צודרינגליכער ליעבע און וויל גאר ניט אפטרעטען וויפיעל איך טרייב איהם פון זיך — אבער......

אולריך און וואס וועסטו טהון אז דער ריטטער וועט זיך נוקם זיין א דיר ווענען דיין אונטרייע? —

שרה (שטוינענד) אבער.... אבער... האב איך איהם דען מיין פערשפרעכען געגעבען?

אולריך סארא! נעהם דיך אין אכט!! —

שרה (שטוינענד) אבער, אבער זאגט מיר! ווער זייט איהר וואס איהר רעדט מיט מיר פון אזוינע זאכען, אין דעם ארט און נאך בייא דער שטונדע?

אולריך איך ראטה דיר ווענען דיין טובה — פאלג מיין עצה — דוא זעהסט דאך א פינגער נאטעס, וואס ער האט אויף יעצט גע־שטערט דיא חתונה — איז דאס ניט א צייכען אז דאס גליק ווינקט דיר אליין צום ריטטער אולריך צו —

שרה (אויפפאלענד) אבער זאגט נאר! ווער האט אייך געמאכט צום שליח איהר זאלט געהן אין שליחות פון דעם ריטטער אולריך? ......

אולריך (נעהמט אן שרה׳ן פאר דער האנד און רוימט איהר איין שטיל אין אויער) טאקי איך בין עס דער ריטטער אולריך אליין!! — —

שרה (דערשראקען) מיין גאט! — אנטלויפט, אנטלויפט פון דאנען! איך וועל אייך אויסגעבען ווער איהר זייט! —

אולריך איך בין צו אללעמען ענטשלאססען — אז איך שטעה נעבען דיר האב איך פיר קיינעם קיין מורא — סארא! זאג מיר דאס לעצטעווארט! —

שרה דאס לעצטע ווארט: איך קען אייך נישט און וויל אייך נישט קעננען! (זיא רייסט זיך אוועק פון איהם ער ראנגעלט זיך מיט איהר און רעדט צו זיך שטילל.)

אהרן (הויך צו קונצען) ניין, ניין — איך וועל מיין געלד ניט שענקען — און מארגען וועט דעם בירגערמייסטערס זאהן פון אבערנהיים אין שולדען־ארעסט געהן פיר מיין געלט — און קונץ דעם שכור וועל איך אויך לאדען פיר מיין חוב. —

קונץ אבער איך בעט אייך האט מענשליכקייט אין זיך — ווען איהר וועט דאס טאהן, וועט דער בירגערמייסטער אראפ פון זיין שטעלע און קונץ וועט רואינירט ווערן —

אהרן וואס געהן זיי מיך אן לאזען זיי געהן צום טייפעל: מיין געלד מוז איך מארגען האבען — נאר זאגט מיר ר׳ קרוב! וואס געהט דאס אייך אן? ווער האט אייך געמאכט פיר אמליץ יושר פיר דיא פריצים —

קונץ היט אייך פאר דיא פריצים! ווייל איהר — ווייל מיר ווייל איהר זענט מעהר ניט וויא — יודען! —

אהרן (פערלעגען) נא? און איהר ווער זייט? — — הע רבותי; דער מענש קומט מיר עפעס פערדעכטיג — ר׳ קרוב; ווער זייט איהר? ארויס פון דאנען! — נעהמט איהם!

קונץ (ווארפט אראפ פון זיך דיא בארד און דעם מאנטעל) האסט מיך דער קענט אהרן? דאס בין איך! —

א ה ר ן דאָס ביסטו קונץ דער שכור—שמש וואַרף איהם ארויס (וועהרענד דער
שמש וויל צו געהן לויפט צו אולריך ענטקליידעט מיט דער שווערד
אין דער האנד) איהר זאָלט דאס נאָר וואגען פערפלוכטע יודען! פיעלייכט ווילט
איהר מיט מ י ר אנפאַנגען? שאַדע, וואָס איך וויל מיין שווערד נים בעשמור-
צען מיט אייער בלוט זאָנסט!...... (ווענדעט זיך צו שרה׳ן) אונד דוא סאַרא!
אויפס וויעדערזעהן אין איין אנדער פלאַטץ. (אב)

ק ו נ ץ (צו אהרנ׳ן) ממילא אי; וועל שוין ליגען אין דער ערד אָבער איך וועל
אייך אויך מיט שלעפּען. (אב)

ר ב י מ אָ ז ע ס (מיט אללע פאַרשטעהער קומען אן פון איין אנדערער זייט) נאָ
מיינע ליעבע מחותנים! איהר זעהט דאָך אז אין אונזער שטאָדט
איז אַ גזירה און איבער דעם קענען מיר אייער חופּה נישט ענדיגען איהר מוזט
איינסטווייל׳ען צוריק פאָהרען צו אייך נאָך אָבערנהיים — און ווען גאָטט ווירד זיך
מרחם זיין און דער תלמוד ווירד בעפרייט ווערדען, וועט איהר קומען אהער און
מיר וועלען אייער התונה מיט דער גרעסטער פריידע פייערן — יעצט מוזט איהר
אונז ענטשולדיגען — (אהרן, ברוך, שרה, און נאָך איינינע מחותנים פון אָבערנהיים
גיהן טרויריג אוועק) און א י ה ר מיינע ליעבע ברידער מוזט יעצט קלעהרען איין
עצה וויא אזוי זיך מיט דעם אונמענש פפעפערקארן זיך אויסצוגלייכען — ער פאָ-
דערט אַ גרויסע סומע פון אונז ער זאָל זיין מסירה פון דעם תלמוד צוריקרופען. —

ר ב י י אָ ז ע ף וואו זאָללען מיר נעהמען אזא גרויסע סוממע? ער פאָדערט צעהן
טויזענד גולדען! —

ר ב י מ א ז ע ס מען מוז זעהן זיך מיט איהם דינגען — פיליכט וועט ער עפּעס
נאָכלאָזען, וואָס זאָללען מיר טהאָן? פון רבי יאָזועלמאַנן איז
נאָך קיין ידיעה דאָ? —

ש מ ש יאָהאַנעס פפעפערקאָרן וויל אריין קומען! —

ר ב י מ אָ ז ע ס רבותי! מיר זאָללען זיך יעצט נים איילען אָפּצומאַכען — ביז מיר
וועלען נים הערען דעם נייעם קייזערליכען דעקרעט! —(צום שמש)
לאָז ער אריינקומען!

פ פ ע פ ע ר ק אָ ר ן (אין בעגלייטונג פון פ אָ נ ל ע ר ן קוממען אריין—אללע נייגען
זיך) נייגט זיך נים! וואָס טויג מיר דער כבוד, וואָס איהר
גיט מיר אָפּ — איך וויים דען נישט, אז איהר שילט מיך און האסט מיך
אין הערצען. —

פ א נ ל ע ר דאָס שאַט נים! —

פ פ ע פ ע ר ק אָ ר ן זאָגט מיר בעסער, בעשטעהט איהר אויף מיינע תנאים? —

ר ב י מ אָ ז ע ס מיר קענען אייך אזא גרויסע סומע נישט געבען —

פ פ ע פ ע ר ק אָ ר ן פונפציג טויזענד גולדען אויך נישט? —

ר ב י מ אָ ז ע ס אויך דאָס איז צו פיעל — מיר קענען אייך דערווייל גאָר נישט
געבען. —

פ אָ נ ל ע ר גאָר נישט? איז וועניג —

פ פ ע פ ע ר ק אָ ר ן איך ראַטה אייך רבותי איהר זאָלט אייך מיט מיר פער-
גלייכען מיט גוטען — איהר ווייסט דאָך אז איך בין אַ חשוב
ביים קייזער עס וועט אייך נים העלפען קיין מליץ יושר — גיט מיר צעהן טויזענד
גולדען און איך וועל אייערע ספרים בעפרייען. —

ש מ ש (קוממט אריין) רבותי! רבי יאָזועלמאַנן קוממט! (אללע סודען זיך —
קוקען זיך אָן.)

ר ב י י אָ ז ע ל מ א נ ן (קוממט אריין מיט אַ ראָללע אין דער האנד — אין פראַנ-
צויזישער טראַכט פון יענעם יאהר־הונדערט — אללע
נייגען זיך פאַר איהם — מוזיק פאַנגט אָן אַ רעטורנעללאָ — שפּיעלט נאָך דעם רע-
טשעטטאַטיווו פון רבי יאָזועלמאַנן).

שלום רבותי! — זייט מיר ווילקאָמען! —
איך וועל אייך מעלדען וואו איך וואר און פאָן וואו איך בין געקומען —
איך וועל אייך באַלד מיטהיילען: פון דער שלעכטער ביטערער גזירה, — דער
אונגעוועהנליכער גזר — האָט אויך מיך שטאַרק בעריהרט —
בין איך דען נים — דען אויך אַ יוד! —
איז דען נים אייער צרה, איז דען נים אייער ליידען, אויך מיין לייד:
דאָס איז דאָך געוועזען מיין היילינע פפליכט.
פיהל איך דען נים מיט מיין פאָלק זיינע שווערע ליידען? —
דאַנקט זשע פריהער זיינער קייזערליכען מאַיעסטעט.
און בעטעט פיר זיין לעבען, בעט! —
וואָס ער איז מיט גנאַדע פולל.
און האָט מיט זיין גרויסען חסד צוריקגענומען דעם גזר — נאָט (ער רייכט אי-
בער דיא ראָללע דעם פאָרשטעהער).

א ל ל ע (זינגען) געלויבט זאָל זיין גאָט וואָס ער טהוט חסד מיט זיין
פאָלק. —

עלמאנן (פראזא) קום איך ניט צו שפעט רבותי? — האט איהר נאך מיט דעם ניט אפגעמאכט (ער וויזט אן אויף פפעפערקארנען) איך האב עבען דעם בירגערמייסטער דען קייזערליכען ערלאס איינגעהענדיג איבערגעגעבען, אין וועלכען ער בעפעהלט דיא ספרים אייך זאפארט צוריק צו געבען! —

פאנגלער דאס שאט ניט! —

פפעפערקארן און ווער ביסטו.

רבי יאזועלמאנן (הילט אויף זיין מאנטעל, און בלייבט אין הער אוניפארם אלס קייזערליכער בעאמטער) איך בין א יוד אויס ראסהיים מיר האבען זיך שוין אמאל בעגעגענט!......

פפעפערקארן (בעטראפען) וועה, וועה! —

פאנגלער שאט ניט! —

רבי יאזועלמאנן (צו דיא פארשטעהער) יאה רבותי! איך האב דעם קייזער ערקלעהרט דיא גראסע טיעפע אידעע פונים תלמוד, וואס דער אונוויסענדער מענש האט פערליימדעט — אויך האב איך דעם קייזער געזאגט, אז מיר יודען האבען שוין פיעלע צרות איבערגעליטען; מיר האבען אונזער לאנד פערלארען, דאס הויז פאן אונזער גאטט ליגט אין טרימער שוין פיעלע יאהרען — פון אללע אונזערע אוצרות וואס מיר האבען פערלארען האבען מיר נאר איינס אפגעראטעוועט: — דיא הייליגע תורה! וועלכע איז אונזער איינציגע נחמה אין אונזערע ליידען — זעהר אפט איז יודיש אונשולדיג בלוט פערגאסען געווארען; זעהר אפט זענען דיא קערפער פון אונזערע ברידער, ווייבער און קינדער פערברענט געווארען אויף דעם שייטערהויפען, אבער אונזערע הייליגע ספרים האט נאך קיינער נישט בעריהרט! — קען דען דער געדאנקע פערברענט ווערען? ......
קען דען פון א גייסט בלוט רינען? קערפער קענען צו שטאכען ווערן, לייבער קענען צו שניטען ווערן, אבער דיא תורה לעבט אייביג וויא דער גייסט און מאכט זיך פליגעל אריבערצופליהען דור דורות וויא דיא עוויגקייט אליין! ...... (געלאסענער) דער גנעדיגע קייזער האט דיא גזירה צוריק גערופען — געלויבט איז דער אללמעכטיגע, וואס האט צושטערט דיא פלענע פון אונזערע פיינדע. —

פפעפערקארן אלזא — האט איהר מיך ביים קייזער פערקלאגט? —

פאנגלער דאס שאט ניט! —

רבי יאזועלמאנן בעוואהרע גאט! — דער כאראקטערצוג פאסט נאר פיר אזוי איינעם וויא איהר זייט — מיר פערטהיידיגען נאר אונזערע רעכטע!

פפעפערקארן אלזא — ווילט איהר מיך טייטען?

פאנגלער דאס שאט ניט!!

רבי יאזועלמאנן בעוואהרע גאט! — איך פארשטעה אייך! —.... איהר וואלט בדי געוואלט איינע קליינע ארפייגע פון א יודען בכדי איהר זאלט קענען גילטין פאר א קליינעם הייליגען מארטירער.... נאר ניין — יעדער יוד וועט זיך מיאוס'ן אייך צוא בעריהרען מיט דער האנד, וואס ער בעריהרט און קושט דיא ספר תורה. גאט וועט אייך בעצאהלין פאר אלל דאס שלעכטע, וואס איהר האט אונז שוין געוואלט טהון און פאר אלעס, וואס איהר דענקט נאך אונז צו טהון! — און אונז — וועט אונזער גאט ניט פערלאזען —; יאה — א נייע צייט קוממט אן איך הער שוין דאס רוישען פון איהרע פליגעל.... דאס איז דיא צייט דער רעפארמאציאן!...... יאה איך פיהל שוין וויא דיא צייט קוממט אן, א צייט, וואס מען וועט אונז יודען ניכט מעהר פערפאלגען פאר אונזער ריינער און הייליגער אמונה — א צייט, וואס רעכט און גערעכטיגקייט וועט הערשען אין דער גאנצער וועלט — אמן. —

פפעפערקארן (הערויסגעהענדיג) וועה, וועה!

פאנגלער (געהט איהם נאך) מיר דאכט, מיר זיינען מיר ביידע אויף צרות — שאט ניט (אב)

רבי מאזעס (צו רבי יאזועלמאנן) ערלויבט אונז, אים נאמען דער פראנקפורטער יודען געמיינדע, אייך צו דאנקען פאר דער טובה, וואס איהר האט אונז געטוהן! —

רבי יאזועלמאנן אויב איהר ווילט מיר טהון א טובה, זאלט איהר מיר נישט דאנקען — איך בין געוועז ביים קייזער צו בעטען פאר אללע שטעדט, וואס דיא גזירה האט דארט געטראפען, און אז איך האב אויף דעם וועג באגעגענט אייער דעפוטירטען, האב איך איהם שוין ערקלערט, אז איך טהוא נאר מיינע מענשליכע פפליכט אלס טרייער יודישער פאטריאט, און יעדער וואהרער יוד אן מיינע שטעללע דארף עס אלס הייליגע פפליכט האלטען פאר זיין פאלק און אמונה צו קעמפפען. —

געזאנדטעטער (פון אבערנהיים קומט אריין) איך קום עבען געשיקט פאן אבערנהיים צו אונזער וואהלטהעטער און רעגירער רבי יאזעלמאנן! — איהם צו בעטען זיך שנעלל נאך אבערנהיים צו בעגעבען! דען דארט איז ערשט געשעהן איין אונגליק —: דער קו״ץ האט, אויס ראכע, א פאלשע מסירה דערלאנגט אויף דיא דארטיגע יודען — און מע האט שוין פיעלע פערהאפטעט:

צווישען זיי אויך ר' אהרן, זיין טאכטער שרה און איהר חתן ברוך — דיא נעמיינדע פון אבערנהיים לאזט אייך דרינגענד בעטען צו קוממען, פיכייכט וועט אייך געלינגען דעם דארטיגען בירגער מייסטער זייער אונשולד צו איבערצייגען און דיא אונשולדינע צו בעפרייען.—

רבי יאזעלמאנן נעהט צוריק!—און זאגט דארט איך קום באלד—טרייסט, איינסטווייכען דיא אונגליקליכע זיי זאלען קיין מורא האבען

רען עס דרימעלט און שלאפט ניט איזראעלס וועכטער ער וועט שיקען פריהער זיין מלאך איך זאל מיין שליחות בעגליקען (געזאנדעטער געהט אב) יאה רבותי! אל תירא עבדי יעקב כי לא ינום: ולא יישן שומר ישראל (ער זינגט)

א

דער גרויסער שעפפער פון דיא וועלטען—גאט
האט זיך געקויפט א קנעכט פאר דיא צעהן געבאט,
זיינע גרויסע מעשים אומעדום
צו דערציילען, שיקט ער איהם ארום!—
און אז ס'טרעפט איהם איין אונגליק דארט!—
ווען ער וואנדערט פון ארט צו ארט!—
הערט ער דאס טרייסטענדווארט:
„האב נישט מורא יענקאניא מיין קנעכט!"
—אזוי זאגט גאט דער גערעכטער —
„פערליר קיין מוטה! עס וועט דיר ניט זיין שלעכט!
„עס דרימעלט ניט דיין וועכטער!! —

ב

נאך יונגערהייט, אז ער האט פארלאזט זיין לאנד,
צו רעטען זיין לעבען פון זיין ברודער עשו'ס האנד:
עלענד אין דער וויסטע איינער אליין
ווערט ער אנטשלאפען אויף א הארטען שטיין! —
ער זעהט אין חלום א לייטער שטעהט, —
און פון הימעל א מלאך צו'ן איהם אראפגעהט —
און ראהמט איהם איין שטיקערהייט:
האב נישט מורא. א. ז. וו.

ג

פערפאלגט פון פרה'ס שטארק מיליטער

לופט ער פאר שרעק צו דעם טיעפען מעער —
פון פארענט און פון הינטען גרויס געפאהר.
זיין לעבען איז געהאנגען אויף איין האאר......
פלוצלונג—א ליבלעך קול דערהערט ער:
„קום קום יענקאניא קום אהער!
„געה גלייך, געה גלייך אין מעער!
האט ניט מורא . . א. ז. וו.

ד

און ווען מען טרייבט איהם, ניך און געשווינד,
פון א לאנד ארויס מיט זיין ווייב און קינד,
מיט פארוויינטע אויגען בלייבט ער שטעהן
ער ווייסט ניט נעבעך וואוהין צו געהן......
פלוצלונג הערט ער וויא א קול רופט אויס:
„וויין ניט, מאך דיר ניט דרויס!
„געה, געה, דיא וועלט איז גרויס!!
„האב קיין מורא יענקאניא מיין קנעכט"
„—אזוי זאגט גאט דער גערעכטער—
„פערליר קיין מוטה, עס וועט דיר ניט זיין שלעכט!
„עסדרימעלט ניט דיין וועכטער!!"— (וויל געהן)

רבי מאזעס (פראזא) רבי יאזעלמאנן, בעפאר איהר געהט אוועק אין אייער הייליג שליחות צו רעטען דיא יודען פון אבערנהיים — בעטען מיר אייך אונז צוליעב טהון און טהייל נעהמען מיט אונז אין דער שמחה פון דער בעפרייאונג פון אונזערע הייליגע ספרים—זעהט וויא אללע יודען פרויען און קינדער זיינען געקומען אהער מיט אונז אין איינעם זיך צו פרייען (מען זעהט וויא פיעלע יודען פרויען, קינדער, קוממען אן יעדער טראגט אין דער האנד א ספר).—

רבי יאזעלמאנן (האלט אין דער האנד א גמרא געהט ארויף אויף דער עסטראדע—פון ביידע זייטען רעכטס און לינקס שטעהן אויסגעשטעלט דאס פאלק—רבי יאזעלמאנן זינגט)

פיעל האט יהודה פארלארען
פון זיין גוטען שטאנד,
פיעלעס האבען מיר אנגעווארען:
אוצרות, כבוד און לאנד,

אײנס איז פערבליבען,
וואס קען ניט גערויבט ווערען—ניין!
וואס טיעף אין דעם הארצען איז דאס פערשריעבען
דאס איז — דיא תורה אליין! —

דועט זיא איז [redacted] אונזער פראכט
זיא איז [redacted] אונזער מאכט
זיא איז [redacted] אונזער פאהן!
וואס קען א שונא אונז טהאן?—

קאהר זיא איז אונזער פראכט,
זיא איז אונזער מאכט,
זיא איז אונזער שעהנע פאהן;
דאס הארץ איז איהר ארט......
פארשטעקט ליגט זיא דארט!......
וואס קען איהר [redacted] א שונא טהאן!—

קאהר לאמיר איהם זינגען ליעדער,
פרייען זאל זיך יעדער מאן — הא! הא!
(זינגט און טאנצט) מיר האבען [redacted] תורה ווידער,
אייביג וועט זיא מיט אונז [redacted] זיין! —
זיא איז אונזער פראכט,
זיא איז אונזער מאכט,
זיא איז אונזער שעהנע פאהן!
וואס קען א שונא אונז נאר טהאן! —

(אללע הייבען אויף טאנצענדיג דיא ספרים אין דער הויך וועהרענד דעם פאלט דער פארהאנג.)

ענדע פון ערשטען אקט.

צווייטער אקט.

(שטעלט פאר א קארידאר פון א קערקער—רעכטס א טהיר וואס פיהרט אין דרויסען—לינקס, א טהיר, וואס פיהרט צום בירגערמייסטער אין צימער אויף עטליכע טרעפ.—פון ביידע זייטען טהירען ציהען זיך קערקער-ווענדע מיט פערשלאסענע קליינע קערקער-טהירעלאך—אים הינטערגרונד א רונדע ארקע מיט טויער פערזעהען, דורך וועלכען עס קוקט ארויס דער הימעל—פון יענער זייט טויער אין דרויסען זעהט מען שטעהען א וואך—פון דערזייט טויער אין קאדידאר שטעהט דער קערקערמייסטער מיט א סך שליסעל אין דער האנד—ער פראבירט א פאלטער מאשין ביים פייער—וועהרענד דער פארהאנג געהט ארויף—קומט אריין פון דער טהיר לינקס דער בירגערמייסטער נאך איהם—פאגלער—דער בירגערמייסטער זעצט זיך אויף א שטול נעבען א לאנגען טיש, וואס איז איבער געדעקט מיט גרינעם טוך און אויף איהם שטעהען טינט און פעדער און פיעלע פאפיערן ליגען—פאגלער זעצט זיך וויז—א—וויז נעבען טיש געגען בירגערמייסטער.)

בראנד אזוי, אזוי בלייבט עס! — דיא יודען מוזען אונטער דער פאלטער זייער לעבען ענדיגען — הא? וואס זאגסטו מיין געטרייער קאנצלער?

פאנגלער דאס שאט ניט!—

בראנד אבוואהל דיא מסירה, וואס קונץ האט אויף זייא געגעבען איז נישט אזוי וואהר; נאר דיא יעצטיגע געלעגענהייט קען מיר זעהר ניצליך זיין —מעגען דיא יודען אומקומען — וואס מאכט עס אויס? — זייא זיינען דאך נישט מעהר וויא יודען? הא?

פאנגלער (ערשראקען אביסעל) שאט ניט! אבער גנעדיגער הערר איך האב מורא אז דער שכור קונץ קען נאך חרטה האבען און זאל אבלייקענען יין גאנצע מסירה; —

בראנד (הויך) וואס! —

פאנגלער (ערשראקען) שאט ניט! —

בראנד קונץ וועט דאך אזא נאר ניט זיין ער זאל עס טאהן, עס וועט דאך איהם זיין לעבען קאסטען —

פאנגלער ע, וואס מאכט זיך אזא שכור פון זיין לעבען! — אבער, אבער......

בראנד אבער, אבער דיא יודען מוזען פארברענט ווערען (געלאסען) ע — הערר שטאאטס—שרייבער (פאגלער בייגט זיך א ביסעל צום טיש) איך ווייס

אז איהר זייט מיר שטענדיג טרייא געווען—איך האב אייך אמאל, צייטענווייז אויך צונעלאזט א פא־דינסטעל—פארשטעהט איהר?......

פאנלער יא איך פארשטעה...... איין האנד וואשט דיא אנדערע. עס שאט ניט! —

בראנד אט אזוי, אט אזוי! — שעהן, שעהן — ע — ע — איך וויל אייך א געהיימנים פערטרויען: (פאנלער בייגט זיך אן אויפ'ן טיש — שפארט אונטער דעם קאפ מיטביידע הענד און הערט אויפמערקזאם) איך האב זעהר א וויכטיגען גרונד צו זארגען אז דיא יודען זאללען מעהר פונים קערקער נישט ארויסקוממען—וויל......

פאנלער (רוקט זיך ארויף מיט דעם האלבען קערפער אויפ'ן טיש—ליגענדיג) יאה, וויל......וויל....יאה וויל עס שאט ניט!

בראנד וויל מיין זוהן איז שולדיג דעם אהרנ'ן צווייא טויזענד גולדען או האט איהם נישט צו באצאהלען — און דער יוד וויל איהם פערקלאגען און ברענגען אין שולדענ — ארעסט — אונד ווען דאט געשעהט, בעוואה־ע גאט! אזוי...... אזוי......

פאנלער (רוקט זיך ארויף מיט דעם גאנצען קערפער אויפ'ן טיש — קוקט אויפמערקזאם צו בראנדען) אזוי...... אזוי...... שאט ניט! —

בראנד אזוי פארליר איך מיין נאמען, מיינע שטעללע. —

פאנלער (אלץ אויף דעם טיש ליגענדיג) דאס שאט ניט — — נא.... נא!......

בראנד יעצט אבער, אז עס האט זיך אזוי געמאכט, אז דורך קונץ'ס מסירה זיינען זיי אריינגעפאללען צו מיר אין דיא הענד, האב איך, און מיין זוה שוין מעהר קיין מורא; דען ארויסלאזען וועל איך זייא שוין מעהר ניט — זייא מוזען דא שטארבען, הא?—

פאנלער (ליגענדיג מיט דעם גאנצען קערפער אויפ'ן טיש אזוי, אז זיין נאז האט זיך פעסט בעריהרט מיט דעם בירגערמייסטערס נאז) יאה; זייא מוזען שטארבען;—דאס שאט ניט;—

בראנד (פאר גרויס שמחה טהוט א שטארקען קלאפ מיט דער האנד אויפ'ן טיש— און טוהט א געשרייא) בראווא!! —

פאנלער (דערשראקען קעהרט זיך איבער מיט דעם טיש אויף דער ערד.)

בראנד (בעמיהט זיך איהם העלפען אויפצוהויבען פון דער ערד) אבער דערוייל שטארבט איהר נור נישט!—

פאנלער (זיך אויפהייבענדיג) שאט ניט!—.

בראנד אזוי אזוי! נא — מאכט זשע דערווייל פערטיג אללעס דאמיט דיא נע־שיכטע זאלל איין ענדע נעהמען — איך וועל באלד שיקען נאך דיא ריכ־טער דיא זאך זאל גיך איין ענדע נעהמען — וויא זאגט איהר?—איהר וועט עפעס אויך דערביי פערדינען — הא? —......(אב).

פאנלער פערדינען? דאס שאט ניט! — אר מיט גוואלד נעהמען דאס טויג ניט, וויל מען קען נאך חאפען א פסק א וואוילען און האבען א סוף דערפאר —. (ער זינגט).

1.

א קאסירער וויל זיך לעבען גרויס און — האט ניט
(ער וויזט מיט דיא פינגער אויף געלד.)
ער פרואווט זיך צו בארגען ביי יענעם אויס און פועלט ניט.
חאפט ער אליין אין קאססע אסך — דאס טויג ניט.
חאפט מען און מען ארעטירט איהם גלייך — דאס שאט ניט.

קענסטו ניט מיט גוטען פועלען
זייא זשע ניט קיין נאר!
ועסט נאך חאפען א פסק א וואוילען
און האבען א סוף דערפאר!...... (ער טאנצט זיך צו)

2.

א שווער זאגט צו דעם חתן נדן — און האט ניט!
דיא חתונה דארף באלד שוין זיין — ער פועלט ניט!
דער שווער לאכט איהם נאך נאר אויס — דאס טויג ניט;
דער חתן רייסט איהם דיא בארד אויס — דאס שאט ניט.
קענסטו ניט.... א. ז. וו.

3.

אין רעסטאראנט עסט זיך איינער אן גוט — און האט ניט!
ער בעט ביים קעלנער א קרעדיט — ער פועלט ניט!
פאר א משכון ניט ער איהם זיין שטאק — דאס טויג ניט!
נעהמט מען פון איהם אראפ דעם ראק — דאס שאט ניט.
קענסטו ניט.... א. ז. וו.

4.

א ווייבעל בעט בייא איהר אלטען פראנט — ער האט ניט..
ער זאל איהר קויפען א בריליאנט — זיא פועלט ניט !
זיא שעלט און שרייט אויף איהם גאנץ הויך—דאס טויג ניט !
דער אלטער הרגעט זיא און אויך — דאס שאט ניט.
קענסטו ניט...... א. ז. וו.

5.

איינעם האט זיך טהעאטער פערגלוסט — און האט ניט !
ער וויל אריינגעהן נאר אומזיסט — ער פועלט ניט !
גנב'עט ער זיך אריין אליין — דאס טויג ניט !
פיהרט מען איהם ארויס גאנץ שעהן דאס שאט ניט.
קענסטו ניט...... א. ז. וו.

רבי יאזעלמאנן (קוממט אריין רעכטס פון דער דרויסען טהיר—טראגט אין דער האנד א פאס) איין ערלויבניס פון בירגערמייסטער איך זאל רעדען מיט יעדען פון דיא ארעסטירטע יודען מיט וועלכען איך וועל נעטהיג געפינען.

פאנלער (קוקט אן דאס פאפיער) דאס שאט ניט ; — מיט וועמען ווילט איהר ריידען ? —

רבי יאזעלמאנן מיט דעם יודען אהרן פאן אורבים ; —

פאנלער קערקערמייסטער ! פיהר ארויס דעם יודען אהרן נומער 4 (ער זעצט זיך צום טיש שרייבען' דער קערקערמייסטער שליסט אויף א טהירעל—עס קוממט ארויס אהרן אין קערקערקליידער—טרויעריג).

רבי יאזעלמאנן (לויפט צו און נעמט ארום אהרנ'ן) וועה ! אז איך דארף אייך טרעפין אין אזא צושטאנר.

אהרן קוממט איהר אהער רבי צו זיין אונזער מלאך מושיע ?

רבי יאזעלמאנן אז גאט וועט הייסען—פארלויפיג איז דער בירגערמייסטער זעהר אויפגעבראכט, און לאזט זיך נאר ניט ריידען—לויט איך האב געהערט האט דער מסור קונץ זיין מסירה אבגעליינט מיט א שבועה, דערפאר וועט אייער בעפרייאונג צו געהן צו שווער.... און דערצו לעבען מיר נאך אין אזא פינסטערער צייט צווישען אזוינע פינסטערע מענשען, וואס קלעהרען נאר מיטלען אונז צו בערויבען, אונז צו טייטען ! —

אהרן אה גאט ! וואס האבען מיר אזוינס געזינדיגט, אז מיר זאלען דארפען אזוי אפקומען. —

רבי יאזעלמאנן ווען איהר וועט נאכדענקען, און זיך אליין אפגעבען חשבון פון אייערע מעשים וועט איהר שוין געפינען דעם טעם, פאר וואס דער אלמעכטיגער שיקט אויף אייך אן דיא שטראף !.... זאגט מיר נאר — — זייט איהר בעקאנט מיט דעם בירגערמייסטער אדער—קען ער אייך גאר ניט......(ער פארשט איהם מיט זיין בליק)

אהרן יאה ! — איך פלעג איהם שטענדיג געלד בארגען און מיר האבען דווקא פריינדליך געלעבט ; נאר דיא לעצטע צייט איז מיר זיין זוהן שולדיג געבליבען א גרויסע סומע און וויל נישט בעצאהלען, האב איך איהם געוואלט אנקלאגען..... מילא פון דעם שכור קונץ רייד איך שוין ניט, זיין געלד האלט איך שוין לאנג פאר פארפאלען—אבער—אבער—

רבי יאזעלמאנן (פארשט איהם דיא גאנצע צייט מיט דיא אויגען און טראכט) מם ! מם ! — (ענטשלאסען) הערט אויס רבי אהרן ! איהר ווייסט עס און יעדער ווייסט עס אז מיין אמונה, מיין פאלק איז בייא מיר זעהר טהייער און וויא גערן אפפער איך מיינע אינטערעססע — יאה, זאגאר מיין לעבען האב איך נישט איינמאל איינגעשטעלט און וועל נאך איינשטעללען ווען עס זיך האנדעלט זיך צו רעטטען מיין פאלק פון איין אונגליק — איך פערטהיידיג אימער דאס יודענטהום, אבער יודען איז מיר שווער צו פע־טהיידיגען ; ווייל.... ווייל ער אליין איז זיך שולדיג ! — ווייל, ווען ער טוהט א פעהלער וועגען זיינע איינענע אינטערעסע, פערגעסט ער אז זיין פלעק וועט בע־שמירען דאס גאנצע יודענטהום !..... און פאר דעם „יחיד" וועט ליידען דער „רבים"—דעם ערשטען בייששפ'על האבען מיר געהאט פון „מרדכי," וואס איבער איהם האט מען געוואלט אללע יודען פון שושן אום ברענגען — אונזערע שונאים ווילען נישט וויססען פון „איינעם"—מען בעשולדיגט אונז „אללע !" דארום : אים נאמען דעם יודענטהום אים נאמען פון אונזער חתן, פון אייער איינציגער טאכטער, וואס זייא ליידען געוויס איבער אייך אומזיסט — גיט מיר צוריק דאס וועקסעל ! — לאז דאס געלד זיין דיא כפרה פאר אייך אללע — איך וועל מיך פרואווען, פיעלייכט וועט דאס העלפין — — איך מיין — איהר פארשטעהט מיך ?......

אהרן נעהט א היים צו מיר און לאז אייך רבי מאזעס ארויסגעבען דאס וועקסעל — און לאז אייך גאט העלפען אין אייער שליחות — טהוט וואס

שנעללער; ווייל מיר האבען שוין קיין כח דיא מארטער אויסצושטעהן (ער גנעזע־נענט זיך מיט רבי יאָזעלמאנן — דער קערקערמייסטער פיהרט צוריק אהרנ'ן אין פערשליסט איהם.

פאנגלער (הייבט זיך אויף פונים שרייב־טיש — נעהט צו רבי יאָזעלמאנן) נאָ, נאָ, נעהט צוריק אריין! —(ער דערזעהט דעם טעות און ענטשולדינט זיך) ס'שאט ניט! — דארפט איהר נאָך יעמאנדען פון דאנען זאָגט, זאָגט עס שאט ניט! —

רבי יאָזעלמאנן שיקט מיר ארויס קונץ פאן—דער—ראָזען! —

פאָנגלער קונץ פון שפירטוס מיינט איהר? — קערקערמייסטער! פיהר ארויס קונץ נומער זיבען הונדערט אַ האלבס—(פאָנגלער וויל ארויסגעהן — בייא דיא טרעפּ, וואס פיהרען צום בירגערמייסטער אין צימער, פאלט ער עטליכע מאָל, ווייל ער דערזעהט ניט — ענדליך נעהט ער הערויס.)

רבי יאָזעלמאנן (ווערענד ער דערזעהט קונצען) ענטשולדיגט מיר הערר קונץ, וואס איך האב אייך אהער בעמיהעט — דאס איז וועגען—אייער טובה— איך האב געקענט אייער פאטער—ער איז —

קונץ וואס דארפט איהר מיר דערמאָנען מיין פאטער! — מיין פאטער איז געוועזען א בראווער פיינער מאנן און איך זיין איינציגער זוהן, זיין יורש, וועל ענדיגען מיין לעבען אויף דעם עשאפאָט—און אין דעם זיינען דיא יודען שולדיג!

רבי יאזעלמאנן ענשולדיגט מיר הערר קונץ, איך מיין, אז איהר אליין זייט אין דעם שולדיג. וואס אונשולדיגע מענשען מוזען יעצט ליידען, מענשען, וואס האבען גאָר נישט געזינדיגט —

קונץ יאָה! וואס האבען מיך אנגערעדט דיא קירכע צו בגנבענען.—

רבי יאָזעלמאנן הערט אויס הערר קונץ! מיר זיינען דאָ אליין — מיר וועט איהר עס ניט זאָגען — דען איך און איהר ווייסען, אז דאס איז איין שענדליכער ליגנע — איך בין איינער פון דיא געלעהרטע פון מיין פאָלק און וויים אז זייט יודען לעבען האבען זייא עס ניט געטהאן און טאָרען עס ניט טהאָן — נאָ? וועט דען אייער געוויססען אייך ניט פלאגען, אז דורך אייער בלבול זאָללען געטיים ווערען אונשולדיגע מענשען? —

קונץ אונשולדיגע מענשען! — נאָ נעהמט אָן דעם פאלל, אז דיא יודען האבען שוין נישט געטאָהן דאָס, וואס איך האב זייא פערקלאגט, זיינען זיי דען שוין אונשולדיג? — וועמען האב איך דען מיין אונגליק צו פערדאנקען ווען נישט דיא יודען? — עס איז וואהר — איך בין טאקע געוועזען א לייכטזיניגער מענש: ווען

אויך אין שפיעל זיינען געוועזען מיינע ליידענשאפטען, אבער ווער האָט מיר דיא מיטטעל פערשאפט צו דיא ליידענשאפטען ווען ניט דיא יודען — זיי האבען מיר שטענדיג געלד געבאָרגט אויף וואוכער צינזען ביז דאָס הויז איז נישט מעהר מיינס און מיין פרוי און קינד מוזען בעטלען געהען.—

רבי יאָזעלמאנן נאָ? און אין דעם זיינען דיא יודען שולדיג? נארישער מענש! האבען דען דיא יודען אייך זעהר געלד מיט געוואלד אנגעוואָרפען? איבערלייגט אייך נור גוט וועט איהר זעהען, אז אייך אליין דארפט איהר פערקלאגען, ניט קיינעם! דען, איבער אייערע ליידענשאפטען, איבער אייער לייכטזינן האט איהר פאשפיעגט דיא וועלט, ווילט איהר נאָך יענע וועלט פארשפיעלען דורך איין אומזיסטע נקמה, דורך אזא שענדליכער עבירה מענשען לאָזען אומברענגען, וואס האבען אייך קיין שלעכטס געטהאָן. —

קונץ וואָס, ניט קיין שלעכטס? זייא האבען מיר דאָך געלד געבאָרגט! —

רבי יאָזעלמאנן אייך צו שטיטצען אבער ניט געלד צו פערשווענדען, צו פערטרינקען, צו פארשפיעלען! און ווען זיי פארדערן שוין ניט בייא אייך זייער געלד טראכט איהר אוים אויף זייא א שענדליכען ליגנע? זיי זאָללען שטארבען דורך א שרעקליכען טויט? ! —

קונץ נאָ וואָס איז? — זייא זיינען דאָך נישט מעהר וויא יודען! —

רבי יאָזעלמאנן נאָ? און יודען זיינען בייא אייך קיינע מענשען? — הערט מיך אויס: וואָס איהר האט ביז אהער געזינדיגט וועט אייך דער טויט מכפר זיין, וועה וועט אייך אָבער זיין ווען איהר וועט אהין־מיט ברענגען דיא שרעקליכע זינד אונשולדיגע מענשען צו טייטען...... זייערע נשמות וועלען אייך נאכלויפען אהין און מיט זייער שרייען און וועה קלאגען וועלען זייא בעשטורעמען דעם טהראָן פונים אלמעכטיגען גאָטט און וועללען ראכע פאָדערן געגען אייך — עווינע ראכע! עוויג וועללען דיא געמארטערטע אייך פער־פאָלגען, א געוואלדיגער דורסט וועט אייערע געדערעם פארברענגען און קיינער וועט אייך א פרישען טרונק ניט רייכען, הייסע ברעננענדע היצע וועט אייך גליהען, אייער איינגענע פרויא און קינדער וועללען פארשעלטען זייער פאָטער דעם מער־דער...... און......

קונץ (געריהרט) הערט אויף! הערט אויף! שווערט איהר מיר צו אז נאָך מיין טויט וועט איהר זאָרגען פיר מיין פרוי און קינדער זייא זאָלען נישט בעטלען געהן, וועל איך פיר דעם געריכט זאָגען דיא וואהרהייט און מיין מסירה פיר פאלש ערקלעהרען! —

רבי יאזעלמאנן ניין, ניין! דאמאלס וועט איהר אליין זאגען אז איך האב
איך געוואלט איבערקופען — איהר מוזט געשטעהן דיא
וואהרהייט דער וואהרהייטס ווילען! איהר מוזט צוריקרופען אייער מסירה דער־
פאר; ווייל אייער אייגענער געוויססען האט עס דיקטירט איהר זאלט ניט אויס־
טראכטען קיין אומזיסטען בלבול אונגליקליך מאכען אונשולדיגע מענשען—נאר אין
דעם פאל וועט אייך גאטט פערצייהען!! —

קונץ אין פון וואנען זיינט איהר אזוי גענית, הערר יוד? זיינט איהר
דען געוועזן אויבען אין היממעל און גאטט האט אייך זיינע געהיימניסע
אנפערטרויעט? —

רבי יאזעלמאנן איך בין אין היממעל **ניט** געוועזן, נור גאט האט אונז
פאר פיעל טויזענדער יאהרען פון דעם היממעל טהייל פון
זיינע סודות איבערגעגעבען דורך געטליכע מענשען, וואס האבען פאררינט ער
זאל זיי ליעב האבען— הערען מיר דען ניט ווען ער בייזערט זיך אויף אונז דורך
זיין בליטץ און דאננער?! —.... זעהען מיר דען ניט, ווען ער לייכט צו אונז
אראפ דורך זיין ליבליכער זונן?!.... **פיהלען** מיר דען ניט איהם אין אונזער
קאפ, אין אונזער הארץ, וואס ער האט אונז געשיקט דיא מתנה מיר זאלען קענען
פארשטעהען אז מיר זיינען **מענשען**, נישט קיין ווילדע טהיערע...... אבער
מענשען — נאר **גוטס** צו טהון!!....

קונץ אזוי זיינט איהר א געלערנטער מאנן, הערר יוד! — —נא—אויב אזוי וועל
איך אייער גוטען מאראל פאלגען, איך וועל מיין פאלש עדות צוריקרופען!
חאטש עס וועט מיך מיין לעבען קאסטען. —

רבי יאזעלמאנן ווען איהר זייט אזוי ענטשלאסען וועט איהר לעבען און
אייער פרוי און קינדער וועלען שוין פארזארגט זיין.

קונץ און אז איך וועל לעבען, וועל איך מיך בעסערן און אז אהרן מיט זיינע
קינדער וועלען לעבען, וועל איך מיך בעשטרעבען פיר זייערע ליידען גוטס
צו טהאן — הערט אויס! ווען א וואגאבונד בעססערט זיך און ווערט בראוו גיבט
עס שוין קיין פינגערס פון איהם—און **דיא** בעססערונג וועל איך אייך האבען
צו פערדאנקען; דען אייער מאראל האט אויף מיר זעהר געווירקט. —

רבי יאזעלמאנן שעהן — עס פרייט מיך (ער גיט איהם דיא האנד און
נעהמט אב).

קונץ יאה דיא מאראל, דיא מאראל,
דיא טהוט גוטעס איבעראל! (ער זינגט)

1

אויף לאנג געדענקט זיך דיא מאראל,
זיא לאזט סימנים איבער סימנים;
חאטש בייא יעדען ארט און פאל
האט זיא איין אנדער פנים:
דער ליגט אין קערקער איינגעשפאנט
אין קייטען לאנג אהן צאהל
פלוצלונג — פון דער קערקערס וואנד
ווערט ער בעפרייט אמאל....
און ווען ער וועט זעהן דיא שפורען
פון דיא קייטען איבעראל;
אוי וועט איהם ליגען אין זכרון
דיא **אייזערנע** מאראל! —
יאה דיא מאראל. א. ז. וו.

2

א יונגער מאן, געהט שפעט ביי נאכט
(ווייל פונים שכנ'ים ווייבעל האלט ער)
אריין אין שטוב; ווייל ער טראכט:
„אין דער היים איז נישט דא איהר אלטער!"
דער אלטער האט זיך אויפגעחאפט
און נעהמט זיין שטאק ארויס......
און קנאקט איהם, נאר וואו ער דערטאפט,
אללעביינער אויס!......
און ווען דער יונגער מאן וועט קרענקען
און זיך אטאפ טהאן איבעראל......
אוי וועט ער געדענקען:
דיא **ביינערנע** מאראל!....
יא דיא מאראל — א. ז. וו.

3

א דאמעלע פריזירט ניט שלעכט
נאר וויל זיך גאר ניט שעהמען! —
זיא לויפט ארום דיא גאנצע נעכט;

דער רוח ווייסט זיא, מיט וועמען ? —
איהר מאן — פון כעס איז שוין זאט,
ער חאפט זיא אן ביים צאפ,
און רייסט איהר, אלע האר במעט,
מאראליש אויס פון קאפ......
און אז דאס דאמעלע וועט זיך פריזירען
און דא וועט זיין גכאט איבעראל
אזי וועט זיא דאמאלס שפירען
די א אויסגעצופטע מאראל—
יאה דיא מאראל — א. ז. וו.

4

וואס ביינאכט אין קעך האט געזוכט הערר קוה ?
קען איך אייך ניט זאגען !—
נאר דאס ווייס איך, אז אויף דער שעה
האט עס זיין ווייב דארט אנגעטראגען
דאס הערציל האט איהר שטארק געקלאפט......
זיא האט זיך באלד געקיהלט......
זיא האט א לאקשענטאפ דערטאפט
און איהר מאן אין קאפ געציעלט......
און ווען דער מאן וועט זעהן א טעפיל
דא דארט און איבעראל......
אזי וועט איהם לינען אין קעפיל
דיא לאקשענטאפ מאראל ! ......
יאה דיא מאראל — א. ז. וו.

(בייא יעדען רעפריין טאנצט ער צו —וועהרענד אויף איהם קלינגען דיא קיי־טען, וואס ער נעהט אנגעטהאן אויף דיא הענד און אויף דיא פיס.)

פאנלער (קומט אראפ לינקס פון דיא טרעפ) נא, קונץ שאט ניט אז דוא זאלסט שוין אריין אהין (ווייזט צום קערקער.)

קונץ עס וואלט אויך ניט געשאדט אז דוא זאלסט שוין אריין אהין (ווייזט מיט דער האנד אויף דער ערד וועהרענד פאגלער קוקט ארויף) בלינדער הונד דוא זעהסט דען ניט ווער עס שטעהט פאר דיר ?

פאנלער וויא איך בין קורצזיכטיג קען איך נאך זעהן אז פאר מיר שטעהט קונץ דער שיכר.

קונץ ביסטו טאקע בלינד וויא א הונד — נעהם ארויס דיא אויגען אין דיא הענד, וועל איך דיר ווייזען, אז פאר דיר שטעהט א בראווער פיינער, עהרליכער, מאראלישער מענש : קונץ פאן—דער—ראזען ! אויפס ווידערזעהן מיין טהייערער (ער נעהמט איהם ארום מיט דיא קייטען אזוי אז פאגלער פאלט צו דער ערד און ער לויפט אוועק אין זיין סערקער צימער.)

פאגלער (הייבט זיך אויף פון דער ערד) עס שאט ניט ! —אומעדום געהט מיר שלימזלדיג — פאר זיינע ווערטער האב איך מורא ער קען נאך אברופען זיין עדות און דאן—זענען מיר קאפוט — שאט ניט ! —

ריטטער אולריך (קומט אריין פון דער דרויסען טהיר) אין וועלכער צעללע איז איינגעשפערט דאס אידישע מעדכען ?

פאגלער ווער זייט איהר ?

אולריך (דעקט אויף זיין מאנטעל) זעהט איהר דען ניט ? —

פאנלער (נעהט צו נאהענט — דערזעהט דעם ריטטער — דערשרעקט זיך אזוי אז ער לויפט און קעהרט איבער דיא בענקליך — און שרייט מיט א ציטטערנדער שטימטע) קערקערמייסטער, פיהר ארויס דאס יודישע מעדכען נומער אכט מיט דרייא פערטעל (לויפט ארויס צומישט דורך דער לינקער טהיר — דער קערקערמייסטער שליסט אויף א טהירעל — ער פיהרט ארויס שרה'ן אין קערקערקליידער געקלייט—זיא דערזעהט דעם ריטטער — דערשרעקט און חאפט זיך צוריק.)

אולריך דוא שרעקסט זיך סארא ! האסט מורא פאר מיר ? מיינסטו פילייכט אז איך האב אנטהייל אין דיין אונגליק ? — וואס קוקסטו מיך אן אזוי בייז ? —

שרה (טרויריג) וואס ווילט איהר ? הערר ריטטער ! —

אולריך שעהנע סארא ! איך בעזיטץ דיא מאכט דיר צו עפענען דיא טויערען פון דעם קערקער. — ווילסטו מיט מיר געהן אין מיין שלאסס און לעבען גליקליך, אזוי וועל איך באלד אויס ווירקען ביים ביר־גערמייסטער ער זאל דעם פראצעס פערניכטען און איהר אללע וועט פרייא ווערע. —

שרה גנעדיגער הערר ריטטער ! ווען עס איז אייך מעגליך אונז אונשולדיגע

מענשען, פון דעם קערקער צו בעפרייען איז דאס אייער פפליכט, אלס מענש, זיך צו פערוועגדען און רעטטען אונשולדיגע מענשען — נאָר, קיינמאָל וועל איך דורך איינע זינדע אויסקויפען דיא פרייהייט פון מיר און פון די איינענע. —

אולריך נאָך רעכענסטו עס פאר א זינדע ווען א מענש, — וואס ליעבט דיך אזוי, ווינשט דיך צו בעגליקען ? אָה סאָרא ! איבערלעג דיינע ווערטער בעווינגע דיך ! —

שרה זיט איהר דען ביים פאָלען זינן און פערשטאנד, אז איהר ווילט אין פינסטערען קערקער דערווארמען מיט אייער ליעבענס גפיהלע א קאלט, בעטריבט, ביטטער הערץ ?...... א הערץ, וואס האט זיך ניט געעפינט פיר אייך ביי דער ליכטיגער שיין פון דער זונן, זאל זיך עפפענען פיר אייך אין פינסטערן קערקער ? .... און ווען איהר מיינט, אז אין דער פרייהייט וועט מיין ברוסט פרייער אטהמען פיר אייך, אזוי דאנק איך פיר אזא בעפרייאונג ! —

אולריך דאָ האנדעלט זיך ניט נאָר וועגען דיינער פרייהייט ! — דאָ האנדעלט זיך אום דיין לעבען.... דוא וועסט ווערען געשפאנט אויף דער פאָלטער !...... אונטער שרעקליכע קוואהלען וועסטו מוזען מודה זיין דאָס, וואס מען וועט פערלאנגען פון דיר—דער נאָך וועט מען דיך פארברענגען. (ער וויזט איהר אן אויף דער פאָלטער מאשין.)

שרה און דיא שרעקליכע מערדערייען ווילט איהר, הערר ריטטער, נעהמען אויף אייער געוויססען ? .... און איהר פערלאנגט נאָך אז איך זאָלל ליעבען אזא פארוואָרפענעם מערדער ! (ערביטערט) ליבער וועל איך אונטער דיא שרעקליכע מארטער מיין לעבען ענדיגען, איידער עס רעטען דורך איין עבירה !...... בעססער איז אין אונשולד צו שטערבען גאָטס נאָמען צו הייליגען איידער דאס ביסעל לעבען אָפצוקויפען פאר א שאנדע אויף דער וועלט און פאר איין עוויגעס פארברעכען דאָרט אין הימםעל ! —......

אולריך דיין פאטער און דיין חתן ברוך לעבען שוין ניט מעהר !....

שרה (פעסט) איהר ווילט זאָגען : זייא ליידען שוין ניט מעהר, אָבער צו לעבען וועלען זייא ערשט אנהייבען אין עוויגעס, זיסעס לעבען אָה ! ליי-דען — ...... אָה ! וויא בין איך מקנא אזא „נישט—מעהר—לעבין“....

אולריך אָה אָה, דוא שעהנע מערדערין ! דיינע ווערטער קענען ניכער צורייסען א הערץ וויא א שפיציגע שארפע מאשין א קערפער !......אָבער דוא—

דוא וועסט מיינע זיין : פרייווילינג אָדער מיט געוואלד (הערויסגעהענדיג) לעבענ-דיג אָדער טאָדט !...... (אב) (דער קערקערמייסטער פיהרט צוריק אריין שרה'ן.)

בראנד (קומט אריין לינקס, נאָך איהם פאָגלער, און פיעלע ריכטער — זייא זעצען זיך אללע אוים ארום טיש) אלזאָ מיינע הערען דיא זיטצונג פאנגט אָן — הערר פאָגלער הייסט אריינברענגען דעם פעראורטהיילטען ברוך (ער טהוט א ווינק צום קערקערמייסטער — ער ברענגט אריין ברוך'ן) דוא ווייסט דאָך שוין אין וואָס דוא ווערסט אנגעקלאגט, אז דוא און דיין שווער אהרן און דיין כלה סארא האבען אנגערעדט קונצען צו בעגנבענען דיא קירכע און אייך דאָס געלד צו ברענגען וואָס ענטפערסטו אויף דעם ?

ברוך עס איז שקר ! — איינע פערליימדונג ! קיינמאָל האבען מיר אזא שענדלי-כען אויפטראָג געגעבען — ניע האבען יודען א הייליגטהום ענטווייהעט — זאָל מען מיר קונץ'ן ענטגעגענשטעלען אויג אין'ס אויג—ער וועט ניט האבען דעם מוטה מיר אזא שרעקליכען ליגען אין פנים צו זאָגען. —

בראנד מען וועט דיך שוין ברענגען דערצו דעם אמת מודה צו זיין—לייגט איהם אונטער דער פאָלטער !,

איין ריכטער שטעהט ! מיר דאכט אז פאר אזא פיינליכען מארטער וואלט רעכט געווען צוזאממענברענגען דעם אנקלעגער מיט דעם אנגעקלאגטען. —

בראנד איך בין נישט דער מיינונג ווען עס האנדעלט זיך וועגען חלול השם— אונטער דער פאָלטער ! פיעלייכט וועט ער זיך מודה זיין. —

ברוך (זינגט) הערט מיך אוים ! הערט מיך אוים
איידער איהר ווילט מיך פעראורטהיילען (בים)
איידער איך וועל יעצט, איידער איך וועל יעצט צום מארטער גהן.—
אייך איז דאָך אלעם איינס- אלעס איינס,
איך בין דאָך יעצט בייא אייך אין דיא הענד
טהאָן קענט איהר מיר, טאָהן קענט איהר מיר וואס אייער ווילען איז !
הערט נאָך ווענינגסטענס יעצט דאָס לעצטע ווארט: (הייבט דיא הענד אויף)
איך שווער אייך ביי אונזער גאָטט
וואס ער אללע בעשאפען האט
איך שווער אייך ביי דער תורה יעצט,
וואס זיא איז בייא אונז הייליג נישעצט

אז מיר זיינען פון דער אומזיסטער קלאגע ריי

אז מיר ווייסען ניט פון דער שענדליכער טהאט—ניין, ניין ניין !—

שרה (פון קערקער) טרייסט דיך, טרייסט דיך מיין נשמה !

זוך אין גאטט נאר דיין נחמה !

האף צו איהם, זיין הילף איז שוין ניט וויט—שוין ניט וויט! —

ריכטער (קאהר) דיין יעדעס ווארט (בים) איז דאך פאלש דוא יוד (בים)

אומזיסט איז דיינע מיהע, דא העלפט קיין שבועה.

דארט ועסטו מודה זיין דיא וואהרהייט—

יא יא דיא וואהרהייט — נעה !

בראנד (פראזא) פיהרט איהם צו דער פאלטער (דער שארף־ריכטער וויל איהם נעהמען.)

רבי יאזעלמאנן (קומט אן רעכטס) האלט ! איהר וואגט עס ?—

בראנד און איהר וואגט עס איינצודרינגען און אונזער געריכטס זיטצונג — יודע ? —

רבי יאזעלמאנן יאה, „יודע—" פעראכטעטער, נעפייניגטער, פערפאלגטער יודע ! אבער דער יודע וועט פאדערן גערעכטינקייט וואס איהרווילט אללע גערעכטע אונשולדינגע מענשען ערמארדען ! —

בראנד וויא ער וואגט עס ? —

רבי יאזעלמאנן לאזט מיך אויסריידען — הערר בירגערמייסטער ! קונץ וויל צוריקרופען זיין פאלשע אנקלאגע—ער האט עס אויך שוין מודה געווען: נאר אנשטאט איהם צו פערהערען לאזט איהר פייניגען דיא ארמע אונשולדיגע יודען, אום מיט געוואלד ארויס צו פרעססען פון זייער מויל דאס וואס איהר ווילט—..... איך פראטעסטירע ! דיא יודען מוזען פרייא ווערען ! אזא בלבול דארף קיינמאל נישט פאללען אויף דיא יודען (ער ווענדעט זיך צו דיא איבריגע ריכטער) פערצייהעט מיר מיינע הערען ! איך בין בעאמטער זיינער מאיעסטעט דעם קייזערס — איך האב זעהר א וויכטיג ווארט צו ריידען מיט דעם הערר בירגערמייסטער וואס ניעמאנד דארף הערען (בראנד טהוט א ווינק—דיא ריכטער געהן ארויס—אויף פאגלער) הערר בירגערמייסטר ! איהר ווייסט דאך, אז איך בין אויך קייזערליכער בעאמטע, און פיר אייערע דראהונגען האב איך ווענינ מורא — פיעל מעהר דארפט איהר פאר מיר מורא האבען — נעהמט אן דעם פאלל, אז איהר האט שוין דיא איינינע אונשולדינגע יודען ערמארדעט—

בערעכענט אבער, וואס אייך קען דאן ערווארטען אז דיא זאך וועט אנקוממען צום קייזער.—......

בראנד און איהר וועט עס טאהן ? —

רבי יאזעלמאנן מיר יודען ווילען קיינעם קיין שלעכטס טאהן — מיר פערטהיידינגען נאר אונזערע אינטערעססען דארום איז מיין ראטה: זייט ליעבער אפען געגען מיר...... מיר ווייסען דאך, וואס אייך האט בעוואגען צו אונטערשטיצען קונץ'ן אין זיין פאלשער מסירה...... (ער ביינט זיך אן—מיט א שטילען טאן) אייער זוהן היינריך....

בראנד (בעטראפען) וואס? — איהר ווייסט ?......

רבי יאזעלמאנן לאז זיין איך מערק מיר ! — עס איז אלעס איינס אלזא.. איהר זאהן האט שולדען געמאכט...... פילייכט קען מען אייך ארויסהעלפען...

בראנד (קוקט זיך ארום — בייז) וואס ? ...... איהר ווילט מיך בעשטעכען ?

רבי יאזעלמאנן (איראניש) חליכה ! — דאס בעשטעכען וועט אייך וועניגער וועה טהון וויא דאס שטעכען, וואס איהר שטעכט דיא יודען מיט דיא גליהענדע שפיטצען .—

בראנד אהרן מוז שטערבען ! —

רבי יאזעלמאנן אבער דאס וועקסעל וועט לעבען !...... עס איז איבערגעגעגאננען אין אנדערע הענד......נאר איך קען אייך פון דער נויט העלפען ! ......

בראנד ווער וועט מיר קענען דאס וועקסעל צו שטעללען ? —

רבי יאזעלמאנן אט האט איהר עס שוין (ער נעהמט ארויס דעם וועקסעל) דעם יושר און דעם אמת זוכט איהר דאך !......(ער לייגט דאס וועקסעל אויף דעם טיש).

בראנד (נעהמט דאס וועקסעל און בעהאלט עס בייא זיך) וואס ? איהר ווילט מיך בעשטעכען ? (סאליד) נא...... און ווען מיר וועלען דיא יודען בעפרייען מוז דאך קונץ שטערבען פיר זיין פאלשער אנקלאגע !—

רבי יאזעלמאנן קונץ מוז אויך גערעטעט ווערן - איהר וועט איהם פערהעלפען פון קערקער צו ענטלויפען......

בראנד (טראכט) מם — רעכט ! — איך וועל איהם שיקען פרויענקליידער ער וועט זיך פערקליידען און וועט פרייא קענען ארויסגעהן — שעהן — „הערר פאגלער" (פאגלער קומט אריין) מאכט פערטיג דעם בעפרייאונגס אקט

פיר דיא יודען צום אונטערשרייבען — און איהר רבי יאָזועלמאַנן קומט מיט מיר נעבעלינסט אין מיין צימער (דער בירגערמייסטער נעהט פאַראוים — נאָך איהם רבי יאָזועלמאַנן שלאָגט זיך אן מיט דעם קורזיכטיגען פאַנלער — ביידע אב).

פ אָ נ ל ע ר (נעהמט א פאַפיר) שאַט ניט — אצינד זעה איך אז איך האב מזל — דאָ וועל איך שעהן פאַרדינען (אב לינקס)

א ו ל ר י ך (קומט אריין רעכטס — מיט א בעדינטען ניט איהם איבער א פאַפיר) אין דרויסען ווארט מיין וואגען — ווען נעהמען דאָס אידישע מעדכען, וואָס מען וועט זיא בעפרייען און זיא אוועק פיהרען צו מיר אין שלאָס — ביז איך וועל קומען זאָל מען סאַראַ'ן אלע פערגניגונגען פערשאַפען — (אב — דער דינער רייכט דאָס פאַפיר דעם קערקערמייסטער, וועלכער שליסט אויף דיא טהיר פיהרט ארויס שרה'ן — און זאָגט איהר: ביסט פרייא! דער טויער פונים קערקער ווערט אויפגעשלאָסען — דער דינער פיהרט ארויס שרה'ן בייא דער האנד דער טויער ווערט צוריק פערשלאָסען.)

פ אָ נ ל ע ר (קומט אריין לינקס מיט דעם אקט אין דער האנד — נעהט צו צום טיש נעהמט אן דאס טינטענפאס — אנ שטאט דאס זעמדיל און באשיט דעם אקט אנשטאט מיט זאמד — מיט טינט און רעדט צו זיך) נאָ! יעצט מיין איך אז איך וועל שוין האבען מזל — דאָ וועט זיך אנהייבען א שמחה אז איך וועל זייא בעפרייען און וועל גוט פאַרדינען — חאטש איך דערזעה ניט אזוי גוט נאָר געלד קען איך נעהמען בלינדערהייט — שאַט ניט — (ער טרעסעט אָפּ דאס פאַפיר אין דער מיינונג אז ער איז מיט זאמד) יעצט לאָמיך בארעכנען: פון א קאָפּ פון א מאַנסביל פינף גולדען און פון א פרויענצימער צעהן גולדען — שאַט נים — אלזאָ פאר אהרנ'ן פינף — פאר ברוך'ן פינף — איז צעהן און פאר סאַראַ'ן צעהן איז צוואַנציג — קערקערמייסטער! (דער קערקערמייסטער קומט צו) פיהר ארויס פינף און פינף איז צעהן און צעהן איז צוואַנציג. —

ק ע ר ק ע ר מ י י ס ט ע ר וואָס מיינט איהר? —

פ א נ ל ע ר ע ע פיהר ארויס דעם יודען אהרן און ברוך און דיא יידין סאַראַ! — פינף און פינף....

ק ע ר ק ע ר מ י י ס ט ע ר דיא יידין סאַרא איז ביים ריטטער אולריך אין שלאָס, מען האט זיא שוין אהין אוועק געפיהרט — (אב).

פ אָ נ ל ע ר (פרייליך) שאַט ניט — נאָך בעססער — זיא איז פאַרליעבט און ווערט אצינד מאדאם ריטטערין דערפאר קומט מיר עקסטרא צעהן — יעצט וועל איך צוזאַממענרעכנען מיין געלד: פינף און פינף איז צעהן און צוואַנציג אין

דרייסיג! — (דער קערקערמייסטער פיהרט איהם צו אהרן און ברוך זייא שטעלען זיך פון ביידע זייטען) נאָ! הערט אוים וואס איז בעשלאָסען געוואָרען וועגען אייך! — דרייסיג! —

א ה ר ן און ב ר ו ך (פערלעגען) אָה מיין הערר ווענינ זענען מיר געמאַרטערט געוואָרען — דיא צאָהל פון אונזערע ליידען זיינען גענוג גרוים. —

פ אָ נ ל ע ר ניין דרייסיג — נאָר דרייסיג! — איהר פינף און איהר פינף און אייער טאָכטער צוואַנציג — איז......

א ה ר ן און ב ר ו ך (ברעכען דיא הענד) וועה איז אונז! —

פ אָ נ ל ע ר שאַט נים! — איך וועל אייך אנדערש ניט פאַרלעזען דעם בעפרייאונגס אקט.

א ה ר ן און ב ר ו ך (שטוינענד) בעפרייאונג אקט?....

פ אָ נ ל ע ר ביז איהר וועט מיר ניט צו זאגען אז איהר מוזט מיר געבען פיר אייך פינף און פיר אייך פינף און פיר סאַראַ'ן צוואַנציג איז דרייסיג! —

א ה ר ן אָה נישט נאָר דרייסיג נאָר פיר דער בשורה באַקומט איהר פון אונז דרייא מאָל אזוי פיעל —

פ אָ נ ל ע ר אצינד זעה איך אז איך האב מזל! — הערט אוים וועל איך אייך פאָרלעזען: (ער נעהמט דעם בויגען צום פנים און וועהרענד ער פארשמירט זיך דאס געזיכט מיט טינט זעהט ער אז דער אקט איז פערדאָרבען) אָבער אומעדום נעהט מיר שלימזלדיג — יעמאנד האט מיר אויסגעשמירט דעם אקט — נאָ! איך וועל אייך אויסווייניג לעזען: — „לויט דער אונטערזוכונג וועגען דער בעשולדיגונג זיינען דיא יודען: אהרן, זיין חתן ברוך און זיין טאָכטער סאַרא פאָן קערקער פריינעשפּראָכען — אונטערצייכענט איינגעהענדיג בירגערמייסטער פאָן אָבערנהיים דרייסיג!"

א ה ר ן אָה גאָטט! מיינע טאָכטער איז אויך פרייא? —

ב ר ו ך וואו איז סאַרא;

פ אָ נ ל ע ר ע ע! פאר איהר קומט מיר עקסטרא א מזל טוב — זיא איז באַגליקט געוואָרען — זיא איז געוואָרען למזל איינע ריטטערן — זיא איז שוין ביים ריטטער אולריך אין שלאָסס — שאַט ניט! —

א ה ר ן און ב ר ו ך (פערצווייפלענד טהוען א פליעסק מיט דיא הענד) וועה איז אונז! —

פאנלער (דערשרעקט זיך) אט הייבט זיך אן א נייע חתונה — איך זאג אז
איך בין שלימזלדיג —

אהרן אה מיינע טאכטער ! אונגליקליכע שרה ! —

ברוך אה שרה ! עס האבען זיך נאך נים געענדיגט דיינע ליידען (ער וויינט).

פאנלער שאט נים — אבער מיינע דרייסיג ! איך האב געזאגט — (ער שלאגט
זיך אן ביים ארויסגעהן מיט דעם העריינקאמענדען :)

רבי יאזעלמאנן נא מיינע ברידער ! ברוך מתיר אסורים ! —

אהרן אה געטליכער מאן ! עס האבען זיך נאך נים געענדיגט אונזערע ליידען—
מיין טאכטער שרה איז נישטא — דער בייזער ריכטער אולריך, וואס
פארפאלגט זיא שטענדיג האט זיא פערפיהרט צו זיך אין שלאסס — וועה איז
אונז ! — (ער וויינט)

רבי יאזעלמאנן נאר קיין מוטה פארלירען ! — דאנקט פריהער גאט פאר
אייער בעפרייאונג און פון שרה׳ס וועגען האט מיר
גאט נאך פריהער צוגעשיקט זיין שליח, וואס ער וועט זיא מציל זיין פון זיינע
הענד.... שלעכט איז נאר ווען אונזערע שונאים [illegible] אונז אללע צו בעפלעקען
מיט דיינע שענדליכע בלבולים, אבער ווען זייא גרייפען אן איינצעלנע פּ־ר־
זאנען אי, דאס א קלייניגקייט ! — — לאמיר דאנקען גאט וואס ער האט אונז
ריין געמאכט פון דעם בלבול ! איהר זאלט אויף אימער געדענקען, וואס איך האב
אייך געלערנט, וועט אייך שטענדיג גוט זיין איבער צוטראגען אללע צרות — —
איהר זעהט דארט וויא אללע יודען שטעהן אין דרויסען און ווארטען אויף אייער
בעפרייאונג ! — (הינטער דעם טויער אין דרויסען זעהט מען וויא עס פערזאמלען
זיך א מאססע מענשען און קוקען אריין אין קערקער דורך דיא שטאכעטען — זייא
גריססען פון וויטענס אהרנ׳ן און ברוך׳ן.)

רבי יאזעלמאנן (נעהמט אן אהרנ׳ן און ברוך׳ן בייא דיא הענד און זינגט:)

וואויל איז דעם מענשען וואס ער האט
אין זיין לעבען בטחון אויף גאטט !
און אז דער מענש האט איהם נאר יא אין זינן,
וואס קען א שונא איהם טהון ?......
איין זיפץ פאן הערצען אהין !......
אהין צום הימעל דארט !
איז דיא ישועה דא אויף דעם ארט ! —

(רעטשעטאטיוו) ווען דער מ נש געהט מיט דעם כלל,

האט ער קיין מורא פאר קיין אונגליקס זאל —
אימער טראגט ער זיין טרייסט אין הערץ,
און קען ערטראגען לייכט זיין שמערץ ! —
נאר מוטה, נאר מוטה, נאר מוטה, קינדערלעך, מוטה !
נאר גוט, נאר גוט, נאר גוט, אה קינדערלעך גוט !

קאהר יאה מיר פאלגען גוט דיין תורה !
(פון דרויסען) מיר האבען קיין לייד קיין מורא
האבען מיר נים ; ווייל מיר לעבען אלע מיט בטחון—נאר מוטה. א.ז.וו.
לאמיר לויבען אללע אין איינעם,
לאמיר זאגען א שבח א שיינעם,
צו דעם, וואס קומט אונז דיא ישועה
זינגט זשע זינגט זשע הלכויה ! ! —

(עס עפענען זיך דיא קערקער טויערען — רבי יאזעלמאנן מיט רבי אהרן און ברוך געהן ארויס אומרינגט פון דעם פרייליכען עולם — דאס בילד ווערט בע־לייכטעט—מיט אנענשיין)

דער פארהאנג פאלט לאנגזאם.

ענדע פון צווייטען אקט.

דריטער אקט.

(שטעלט פאר א פראכטפאלען סאלאן ביים ריטטער אולריך אין שלאָסס — פיעלע גע־טינם—אין בראָנז—פיגורן שטעהען אין דער מענשענגרעססע — אויף א וואנד הייננט דאס ריטערליכע געוועהר און זיין הערב — אויף א פיעדיסטאל שטעהט א פיגור אנגעטהון מיט א ריטטערליכען שטאָהלענעם פאנצער און א מעשענעם העלם — נעבען א טיש אין א פראכט־פאללען מאנטעל זיטצט שרה געקליידעט אין אַ שוואַרץ סאמעט קלייד און געקרויזטען ווייסען טול—קראגען „א—לאַ מאַריע סטוארט" — איהר קאָפּ אויף איהר האנד געשטיצט, זיצט זיא טרויריג און מאכט זיך גאָרניט פון דיא פּאַזשען, מעדכען און בעדינטע, וואס טראגען איהר צו דיא בעסטע שפייזען, שעהנע קליידער גאָלד זילבער בריליאנטען און שמוק, און לייגען איהר פאָר זיא זאל זיך אונטערהאלטען —קונץ אלס פרויענצימער פערקליידעט זיצט נעבען איהר, און צייגט איהר מוטטערליכע צערטליכקייט — זיא ענטפערט ניט ! וועהרענד דער פאָר־האנג געהט אויף זעהט מען וויא דיא פּאַזשען טאנצען און זינגען ארום איהר:)

קאָהר פרייע דיך, פרייע דיך ליבעס קינד !
פריילּיך זיין איז דאָך פאר דיר בעססער ;
דוא ביזט דאָך בייא אונז אצינד,
יאָה, דיא הערשערין פון דיא שלעססער.—

מעדכען זעהסט מיר וויזען — מעדכען דיאמאנטען,
דיר פיעל שפייזען...... — גאָלד בריליאנטען,
וואס דוא ווילסט נענים נעשווינד ! — זאָג ארויס ניך נעשווינד !

פאזשען בלום און פעדער, — פּאזשען טהו נאָר א ווינק,
שעהנע קליידער, — ווערט דאָס באַלד פלינק
נעהם טהו אָן און טראג געזונד : — פאר דיר בעשאפען אצינד ! —

שרה (זינגט) ניין, ניין, ניין, איך דארף ניט דאָס אללעס !......
אומזיסט איז אייער שטעהן !
דאס אללעס קען מיך ניט פרייען—
איך שטעה ניט אום דעם,
דאס איז ניט מיין היים,
איך בין א געפאנגענע, איך בין א געפאנגענע ! יאָה !
(רעטשעטאטיוו) הערט מיך נאָר צו :
לאזט מיך צו רוה

קינדער ! — מיט אייער שערץ —
וואס העלפט דאס פרייען א געבראָכען הערץ......
מיט אייער שפרינגען
און זינגען
וועט איהר ניט היילען, ניין, ניין מיין שמערץ ! —

קאָהר (וויעדערהאלט : פרייא דיך....ביז ענדע. שטעלכען זיך אויף דיא קניע— זיא טהוט זייא א ווינק—זייא שטעהן אויף.)

איינע פון דיא מעדכען (צו שרה'ן) און פאַר וואס, שעהנע יידין, צער־שטרייעסטו דיך ניט איין וועניג און ווילסט ניט גענינססען דאָס גליק ? —

שרה מיינט ניט קינדער, אז א יידין איז אזוי אייטעל זיא זאָלל זיך לאָזען פער־בלענדען פון דעם גלאנץ און רייכטהום פון פאלשע מענשען ? — קען דען א געפאנגענע פייגעלע זיטצען צופרידען אין איהר גאָלדען שטייגעלע ?...... מיך קען אייער זינגען און טאנצען ניט צערשטרייען — אייער מזל איז פערשיע־דען פון אונזער מזל — אונזער מזל זינגט אונז אנדערע ליעדער — אויב איהר וועט נאָר פארשטעהן קענט איהר הערען ! —

אללע זינג, זינג ! מיר וועלען פארשטעהן.

.1

שרה (זינגט) א ביימעלע האבען אונזערע אָבות אבותינו
אין דער ווילדער וויסטע געפלאנצט ! —
מיט פראכט און שעהנהייט האט דאס איינע
פון אללע ביימעלעך, ארויסגעגלאנצט —
אויף דיא וואָרצלען און דיא צווייגען,
זיס וויא טייטלען און וויא פייגען
אזוי וויא אללע פירות פונים לאנד,
אויף דיא [illegible] און דיא בכעטער —
בירושה פון א פעטער
האבען מיר עס אין דער האנד !......

קאָהר יאָה דאס ביימעלע איז דיא אמונה געוועזן !—
מיר פארשטעהן עס זעהר גוט
און דער פעטער איז דאָך משה אליין ! —
דער משל גלייכט זיך שטארק צום יוד. —

שרה פיינעלעך, פרייע, יונגעטשקע, ריינע,
מיט זייערע פעדערלעך א פראכט;
האבען, צווישען דיא צוויינגעלעך דיא קליינע,
יעדעס זיך א נעסטעלע געמאכט —
דארטען פלעגען זייא פריילעך פליהען,
זינגען שעהנע מעלאָדיען
זייא האבען אזש פארהילעכט דיא וועלט. —
פון דעם פרייליכען געטימטעל
האט, דער גערטנער דארט אין הימעל
אויך פאר גרוים פרייד, אנגעקוועלט! —
קאהר יאָ! — דיא פיינעלעך זיינען דיא שבטים געוועו!
— דאס פערשטעהן מיר זייער גוט —
און דער גערטנער איז דאָך גאָטט אליין! —
דער משל גלייכט זיך שטארק צום יוד —

.3

שרה ניט לאנג האבען געדויערט דיא גאלדענע צייטען,
נישט תמיד האט דאס ביימעלע גגליקט —......
ווינטען שלעכטע פון אללע זייטען
האבען שווארצע וואָלקען אנגערוקט! —......
דער שטורם און דאָס שלעכטע וועטטער
האבען אָפגעריסען אללע בלעטטער......
דער בליטץ האט עס פארברענט מיט זיין פלאָם! —
אללע פיינעלעך פערטריבען....
אין דער ערד איז נאר פארבליבען
דער איינציגער נאקעטער שטאָם. —
קאהר יאָ! — דיא ווינטען דאָס זיינען דיא פעלקער געוועו!......
— דאָס פערשטעהן מיר זעהר גוט —
געברענט האט דאס בית המקדש אליין! —
דער משל גלייכט זיך שטארס צום יוד.

.4

שרה יעצט זעהט מען דיא פיינעלעך ארומפליהען,

געפינען קענען זייא ניט קיין אָרט!......
וואו נאָר זייא ווילען זיך א ביסעלע אויסרוהען,
פארטרייבען זייא דיא רויב-פייגעל פון דאָרט......
ווילען זייא נאָר אין אן אָרט פערבלייבען,
פליהען אן דיא שווארצע ראבען
און פליקען זייא דיא פעדערלאך אוים!
ווילען זייא עסען נאָר א קערנדעל,
חאפען זייא א פיק אין שטערנדיל
אז ס'רינט פון זייא דיא גאנצע בלוט ארוים!....
קאהר יאָ! —דיא פעדערלאך זיינען זייער געלד און חן! —
— דאס פארשטעהן מיר זעהר גוט
און דיא ראבען, דאס זענען דיא שונאים אליין —
דער משל גלייכט זיך שטארק צום יוד! —

.5

שרה ווען דעם, פון זיין היים וואס איז פערטריעבען!! —
גוט איז נאָר דיא פייגעלעך און וואויל,
וואס פון דעם בוים איז זייא פערבליבען
א בלעטטעלע א זים אין זייער מויל!...
דיא, וואָס האלטען אין מויל דיא בלעטטער
קענען האָפפען אויף בעססערען וועטטער....
דיא זונן קען נאָך א שיין טהון! — ווער ווייסט?!......
דער אלטער בוים קען נאָך אויפבליהען......
יעדעס קען נאָך קומען צו פליהען
צוריק אין זיין רוהיגער נעסט!! —......
קאהר יאָ! — דיא נעסט איז דאָך ירושלים געוועו! —
—דאָס פארשטעהן מיר זעהר גוט —
דאס בלעטעלע איז דיא תורה אליין —
דער משל גלייכט זיך שטארק צום יוד. — —

קונץ (אלס פרוי געקליידעט, וועהרענד ער נייהט א קלייד) און פאר וואס, שעהנע יידין, ווילסטו ניט עמפפאנגען דאס אללעס וואס מען לעגט דיר פאר? דער ריטטער אולריך האט אנגעזאגט אז ביז ער וועט קוממען זאָלל דיר דאָ גאָר נישט פעהלען, ווייל דוא ביסט דיא הערשערין פון דעם שלאָסס! —

שרה און אז איך בין דיא הערשערין, קען איך דאך בעפעהלען! —

קונץ גאנץ געוויס! —

שרה און אז איך וועל בעפעהלען, וועט מען מיך פאָלגען! —

קונץ גאנץ געוויס! —

שרה אלזאָ טהוט מיר דיא טובה און נעהמט דאָס אלסדינג צו און לאָזען זייא אללע אוועק געהן און מיך לאָזען אליין; וויל איך בין יעצט אין אזא לאגע אז אליין איז פאר מיר דיא בעסטע צערשטרייאונג! —

קונץ (צו דיא מערכען) נאָ? וואָס שטעהט איהר נאָך? געהט! (אללע פאושע, און מערכען געהן אב).

שרה (קעהרט זיך אום און דערזעהט קונצען) נאָ? — און איהר בלייבט דאָ?—

קונץ יא איך בלייב דאָ! — איך מוז זיין דיינע געזעלשאפטערין—איך וויים, דוא קוקסט אויף מיר מיט א בליק פון מיסטרויען...... אז דוא וועסט האבען אביסעל געדולד אויסצוהערען מיינע ווערטער וועסטו אנדערש דענקען פון מיר— זאָלסט וויסען, אז איך פיהל און ווייס דיין לאגע! — איך פיעל דערפאר וויל דער איינענער ריטטער האט א מאָל אויך מיינע א שוועסטער פערפיהרט און איך האב איהם ראכע געשוואָרען! —

שרה גענוג! — ערלויבט מיר א וואָרט! — איהר זעהט דאָך, אז דאָס פיינעלע איז שוין געפאנגען אין שטיינעלע — נאָ, וואָס זשע דארפט איהר נאָך אויסשפרייטען אייער נעטץ מיך ווידער צו פאנגען מיט אייערע געטרייע רייד ......

קונץ איך האב דאך דיך געבעטען — געדולד!

שרה יאָ, צו דולדען איז אונזער פאָלק גוט געלערנט.—

קונץ יעצט הער פון וואנען איך — ווייס דיין לאגע: קונץ האט מיר אללעס ערצעהלט — דער פערדאָרבענער מענש, וואס האט אויף אייך אויסגע־טראכט דעם בלבול, האט זיך געבעסערט דורך רבי יאָזעלמאנן׳ס מסור—אללעס זאָגט קונץ, קען א מענש מיט זיך מאכען: ער קען זיך טרענקען, ער קען זיך הענ־גען, ער קען זיך שטעכען; נאר איינס קען א מענש זיך אליין ניט טהון: — „זיך אליין א שפייא טהאָן אין פנים! !" — קונץ בערייהעט אלל דאָס בייז, וואס ער האט געטהון געגען אייער פאמיליע און האט זיך געמאכט צור היילינער אויפגאבע, אייך, דער פאר, דאָס גרעסטע אפפער צו ברענגען — ער האט געהערט אין קערקער דאס פערצווייפעלטע געשרייא פון אייער פאָטער און חתן וועהרענד

רבי יאָזעלמאנן האט זייא בעפרייעט און האבען דיך אויך געזוכט און האבען דיך נישט געפונען. —

שרה (דיא גאנצע צייט מיט געשפאנטער אויפמערקזאמקייט) אָה גאָטט! (פאר־שטעלט זיך דאָס געזיכט אין וויינט.)

קונץ נאָר געדולד! — אין ווען רבי יאָזעלמאנן האט קונצען אויך פערהאלפען צו ענטלויפען פונ׳ם קערקער — האט קונץ איהם פערשפראָכען אללע מעגליכקייטען אנצואווענדען ער זאָל דיך געפינען און אָפראטעווען דיך פון דעם ריטטערס הענד, וויל א יודען איז שווער צו דעם שלאָסס צו צו קוממען — יעצט, עדולד אין גאָטט וועט דיר העלפען!

שרה רעדט צו מיר איין ענגעל אדער א מענש? — אין אזא צייט, אין וועלכער טהיערע אין מענשען—געשטאלט בעהערשען דיא וועלט, אין אזא צייט, אין וועלכער דיא אנדערע נאציאָנען בענעהען זיך אזוי גרויזאם מיט אונז, זאָלט איהר מיט מיר אזוי ריידען? — אָה! ווען אללע מענשען זאָללען זיין אזוי בראוו — וואס האבען זייא צו אונז? — וואָס פערפאלגען זייא אונז אזוי? —

קונץ געדולד! — איך מוז געהן איך האב נאָך עפעס צו טוהן — (אב)

שרה (זינגט) אָה פאָטער! אָה ליעבער ברוך איך שטעלל מיר פאר אייער לאגע ווען איהר זעהט מיך ניט נעבען אייך — —

אָה וועה טהייערע זעעלען,

וויא מוזט איהר אייך יעצט קוועהלען! ביס

פאטער, ליעבער, טרייער, גוטער און דוא מיין חתן אויך!—

„וועה וועה" !—קרעכצט איהר אוודאי

„וועה וועה" !—דענקט איהר גראדע—

„אוי, אוי, אוי, אוי! וואס קען יעצט ערגעץ זיין מיט איהר?"

ווען איך זאָל וויא א געדאנק שנעלל קענען פליהען,

אדער איך זאל יעצט וויא א וואלקען קענען ציהען.... ביס

וואלט איך גערנע אייךביידע

אנגעזאָגט יעצט דיא פריידע:

נאָטט זייא דאנק איך לעבע!

נאָטט זייא דאנק איך לעבע! — יאָה

(ווידערהאָלט פון אנפאנג— נאָך בעענדיגונג — געהט אב לינקס אין איהר צימער)

פאָנגלער (קומט אריין פון דער דרויסען מהיר — טראָגט אונטער דעם אָרם פאפירען און אונטערן אויער א לאַנגע גענזענע פעדער נעהמט אראָפ דעם הוט און מיינט אז ער הענגט איהם אויף אן א צוואָק — דער הוט פאלט אראָפ — ער זעהט ניט — שפאַנט ווייטער — פארליערט דיא פאפירען פאר שרעק, ווייל ער האט זיך פלוצלונג אנגע־געשלאָגען אָן דער ריטטערס פיגור אין דער מיינונג אז דאס איז דער ריטטער אולריך חאפט ער זיך ערשראָקען צוריק — נייגט זיך טיעף פאר דעם פיגור) גוטען אבענד גנעדיגער הערר ריטטער! — פערצייהעט מיר, וואָס איך בין געקומען אייך צו שטערן — שאט ניט—אזוי וויא מיר האבען געהערט, אז דיא יידין סארא איז בייא אייך אין שלאָסס—דאס שאט ניט! — האב איך עס געהאלטען פיר מיין פפליכט איך זאָל קומען אהער און איהר איבערלעזען דעם בעפרייאונגס אקט (ער טהוט זיך אטאפ אונטערן אָרם און געפינט ניט דיא פאפירען—שטיקל צו זיך) אומעדום געהט מיר שלימזולדיג—אָט האב איך פערלאָרען דיא פאפירען (ער פרואוט זוכען אויף דער ערד—ער געפינט זייא — נעהמט ארום דעם אקט און דערלאנגט דער פיגור) אָט האָט איהר, הערר ריטטער! דעם אקט אויב איהר ווילט לייענט איהר אליין איבער שאט ניט (ער שטרעקט אוים דיא האנד און דערלאנגט דער פיגור דעם אקט—ער פאלט אראָפ אויף דער ערד) לייענט איהר אליין, נאר דאס שכר טרחה געלד וועט איהר מיר איבערגעבען (ער רייבט דיא הענד פערגניגט — פויזע —) לייענט אייך אליין! — — (ער שפאַציערט איין וועניג אוועק און קומט צו צו א בראָנז פיגור, וואס שטעלט פאר דיא געטטין מינערווא אין מענשען־גרעססע) הא! גוטען אבענד דיר סארא! (ער נייגט זיך) דוא מעגסט געהן הערען דיא גוטע בשורה וואס איך האב דיר געבראכט — (פויזע) וואס פרייעסט זיך נאָר ניט? — (פויזע) וואס? — זיא שווייגט? — עפּעס א גרוים שטילשווייגעניש! נא אויב אזוי וועל איך אויך שווייגען! — (ער טהוט א שמעק טאבאק — נעהמט ארוים א גרויסע קאָלירענדיגע פאטשיילע און שניצט פייפענדיג דיא נאָז) און פיעלייכט האב איך א טעות געהאט, פיעלייכט איז דאָס גאָר ניט סארא — גאָר איין אנדער דאמע? שאט ניט! (ער געהט צו נעהנטער—קוקט זיך גוט צו) עס איז גאָר א פיגור!— (ער געהט צו דער ריטטערס פיגור קוקט זיך אויך גוט צו) וואָס איז דאָס? — א קאָפ אָן א ריטטער —א פאנצער אהן א בויך? ! — (וועהרענד ער לאָזט זיך צוריק געהן—קומט אָן קונץ און זעהט פאפירען אויף דער ערד ביינט ער זיך אָן אויפצוקלייבען דיא פאפירען אין דעם מאמענט, פאלט פאנגלער איבער איהם אריבער—וועהרענד ער הייבט זיך אויף) האט איהר געהערט! לויטער פיגורען! — מען פאלט איבער פיגורען— שאט ניט! —

קונץ איהר זאָגט יונגער מאן אז עס שאט ניט! (פאנגלער דערהערט א שטיממע, שטעלט זיך אין איין עלעגאנטער פאָזיציאָן) מיר האָט עס יאָ געשאט! — נאָר מיר פרויען האבען א גוט הארץ און פערצייהען! —

פאנלער אז איהר האט יאָ א גוט הארץ און פערצייהעט מיר וועל איך אייך אויך פערצייהען פון מיין זייט; ווייל איך האב מיר מיין זייט דורך אייך שעור איב רגעבראָכען — עס שאט ניט — מ מ אדאם! ע ע פ—פרייליי! —

קונץ (קאָקעטיש) וויא אזוי זאָל מען ניט פערצייהען אזא שיינעם יונגען מאן וויא איהר זייט?...... (דריקט איהם ביי דער האנד — אפּאַרט) ער וועט האָבען פון מיר א שווארצען סוף! —

פאָנלער (האלט איהם בייא דער האנד מיט פריידע) איך דאנק אייך פיר דעם קאָמפלימענט — ע מ—מאדאם — ע פ—פרייליין! אָה! איך געדענק שוין ניט דיא צייט איך זאָל האלטען אין מיין האנד אזא צארט הענטעלע וויא סאמעט—ערלויבט מיר מ—מאדאם — פ—פרייליין איך זאל אייך אוים דריקען מיין דאנק מיט מיינע זיידע ליפען אויף אייער סאמעטען הענטעלע! שאט ניט (ער וויל א קיש מהון.)

קונץ (חאפט אוים דיא האנד) אָה.... עס שאט אָבער יאָ איהר פארגעסט אז איך מעג ניט?......

פאָנלער מעגט יאָ! פאר וואָס זאָלט איהר אייך שטערן אייער פארגניגען?— איהר זייט דאָך אזוי יונג, אזוי שיין (ליידענשאפטליך).

קונץ (אפּאַרט) אזא יאהר אויף איהר! (הויך) וואס רעדט איהר יונגערמאן איהר ווילט מיך אונשולדיגעס מעדכען פארפיהרען —

פאָנלער וויא קען איך אייך פארפיהרען, אז ווען איך שטעה נעבען אייך ווער איך צונגנענעלט צום אָרט וויא מיט א טשוואָק — און קען מיך ניט ריהרען וויא א שטיק האָלץ—

קונץ (מיט א שמייכעל) איהר ייט א ש ט ן! פון אייער חכמה קען ווירקליך א פרויענצימער אין פערלעגענהייט קומען— —זאָגט מיר נאָר, יונגערמאן זייט איהר פערהייראטעט? —

פאָנלער (מיט א שווערען זיפץ) ליידער...... ניין! — עס לויפען מיר אפילו נאָך פיעלע מעדכען; נאר היינט איז א פערדאָרבענע וועלט מען דארף זיך נ ו ט צו קוקען מיט וועמען מען פערבינדט זיך — .... איך האב אבער א מעלה: איך האב א ווייטען קוק!...... און זעה ארוים אז ס׳איז נישטאָ איינס א רעכטס — — (צערטליך) אוודאי ווען איך טרעף אָן אין מיין לעבען אז! —......

אזא......אזוינס וויא איהר זייט (ער וויל איהר טאָהן א קוש—קונץ פארוועדטס—דיא שטעלונגען ווערן געוועקסעלט).

קונץ אז איהר זייט יאָ אזוי קלוג! זופט זשע אויס א קלוגען וועג מיך פון דעם שלאָסס צו בעפרייען עס וועט אייך אפילו אָנקומען שווער מיך פון דעם שלאָסס בייא נאכט ארויס צו גנבנען — נאָר קוים האט איהר דאָס געטהאָן אזוי באַלד איך (מיט אויסגעשטרעקטע ארעמע) אזוי בלייב איך אייביג אייערע ביז אין גרוב (ער קוועטשט אזוי שטארק צו פאָנלערן, אז ער דערלאַנגט אזש, פאר וועה־טיג, א געשרייא.)

פאָנלער (האלט זיך ביים רוקען) אוי! ס'שאט ניט! יעצט זעה איך ארויס אז איך האב מזל—אוי—ווען דער צופאל האט מיר געקענט צו שיקען א א שעהן, רייך, אונשולדיג מלאָך'יל וויא איהר זייט— אוי — אז איהר זייט רייך, דאס וויס איך — אז איהר זייט שעהן, דאס זעה איך — אז איהר זייט אונשול־דיג דאס פיהל איך אין דעם קוועטש וואס איהר האט מיר געגעבען אצונד ווען איהר האט מיך ארום גענומען — אוי — אין דעם קוועטש זעה איך ארויס, אז דאָס ערשטע מאל אין אייער לעבען דריקט איהר צו צו'ן אייער ברוסט א מאנספערזאָן ווייל דער קוועטש איז אזוי שטארק געוועןַ, אז איהר האט מיר שיעור מיין רוקען איבער געבראכען—נאר ס'שאט ניט! איהר וועט זעהן וויא מיר וועלען גליקליך לעבען: — (ער זינגט)

וויא טינט וועט פליססען כסדר
מיינע יאהרען מיט דיר! —
דוא ביסט מיין געגזענע פעדער,
דוא ביסט מיין סטעמפיל—פאפיר! —
איך שווער דיר בייא מיין קאָנצעלייא,
אז איך בין דיר אייביג טרייא!......
איך וויל זאָלסט מיר אויך שווערען!

קונץ איך שווער דיר בייא דיין געזונד,
פאָנלער (ענטציקט) אוי דיא כפרה זאָל איך ווערען,
קונץ (אפאָרט) אפילו פאָר א משוגענעם הונד!
פאָנלער בעוויז מיר אויך דיין טרייע?
קונץ טרייע ביז אין דיין טויט! —
פאנלער מיט דיר בין איך מיך מחיה
קונץ (אפאָרט) אזוי וויא מיט זויערקרויט —

(צוזאמען דועט) אזוי, אזוי, אזוי,
לאַנגע, לאַנגע, לאַנגע, לאַנגע, לאַנג
אזוי וועלען מיר זיך לעבען אין פריידען אין געזאַנג.

(וועהרענד זיי טאנצען ווארפט איהם קונץ כלמרשט אום צו דער ערד— אזן ענטלויפט לינקס—פאנלער הייבט זיך אויף ענדיגט דעם פינאל און געהט צוא, מיט אויס געבּרייטעטע ארמע ארומצונעמען קונץ'ן—פאלט איהם אריין אין דיא הענד—דער ריטטער אולריך, וואס ער איז עבען אנגעקומען רעכטס שטעהט און קוקט אן שטוינענד דיא סצענע—דער ריטטער טהוט איהם א וואָרף פון זיך.)

פאָנלער (הייבט זיך אויף פון דער ערד) שאט ניט—דאָס איז פאר ליעבשאפט א יאָ – מיינע טהייערע?

אוכריך (שטרענג) וואָס טהוט איהר דאָ אין מיין שלאָסס? אנטוואָרטעט. —

פאָנלער (דערזעהט דעם ריטטער — פאר שרעק הייבט עס איהם אן צו וואר־פען — עס ציטטערן איהם הענד און פיס) ב.... וו...... מ......

אולריך (שרייט בייז) וואָס טהוט איהר דאָ בייא מיר אזוי שפעט בייא נאכט — זאָג שנעל! —

פאָנלער (אלס ציטרענד—אפארט) אי—איך, האָ—האָב, ג—זאָגט א—אז אי—איך בין שלימממזלדיג (הויך) פע—פע — פערצייהעט מיר הערר ריטטער — אי—איך בי—בין גע—געקוממען לכייענען דרעם בבעפּרייאונגס אאקט דעם יודישען ממעדכען סספּאררא!

אולריך פון וואנען ווייסטו אז ביי מיר איז דא א יודיש מעדכען סארא?—מארש דען איך הייס דיך בינדען! — (ער טהוט א פליעסק — א דיענער קומט אריין) ווארף איהם אראָפּ פון דער בורג.

פאנגלער ש—שאט ניט (וועהרענד דער דיענער טראָגט איהם ארויס) איך האב געזאָגט איך בין שלימזלדיג: (אב)

אולריך (גלייך) נישטאָ קיין מענש אויף וועמען זיך צו פערלאָזען (פויזע) סארא איז ביי מיר אין שלאָסס — ענדליך איז געקומען דער מאמענט! — יעצט מוז איך הערען דאָס לעצטע ווארט ענטוועדער, אָדער (ער טהוט א פליעסק —קונץ קומט אריין) פיהר אריין אהער דאס מעדכען סארא (קונץ אב) איך רעד־כען אז איך וועל יעצט מיט איהר קומען צו אציעל (סארא קומט אריין טרויריג) ענטשולדיג מיר שעהנע סארא, וואס איך האב דיך געלאָזט אביסעל ווארטין — איך בעט דיך! זעטץ דיך דאָ אניעדער — איך וויל מיט דיר ריידען איין ערנסט וואָרט (ער נעהמט זיא אן בייא דער האנד זעצט זיא אניעדער זיא פאלגט

איהם אוננערן — ער זעצט זיך אויף נעבען איהר) סארא, שעהנע סארא ! זאָלסט
נישט רעכענען, אז דוא ביסט דאָ אין מיין שלאָסס אלס איינע געפאנגענע — איך
בין פיעל מעהר דיין געפאנגענער ! דען, שוין א לאנגע צייט האסטו מיט דיין רייץ
מיין הערץ געפאנגען — — מיט דעם שריטט, וואס איך האב דיך גלאָזט ברענגען
אהער, האב איך נאָר געוואלט דאָס בעצוועקען, איך זאָל איינמאָל פיר אללע מאָל
פון דיר ערפאהרען, וואָס דוא דענקסט וועגען מיר ! — מיין גליק העננט אין דעם
מאָמענט מעהר פון דיר אָפּ—זאָג ! ביסטו נאך לאנג געזאָנען. מיט דיינער קעלטע
מיך אזוי צו מארטערן ? — אָדער, פיעלייכט האט דיין הערץ קיינע מינדעסטע
נייגונג ;ו מיר, אזוי שטעהט דיר דער וועג פרייא — נאר זייא אויפריכ־
טיג געגען מיר !—

שרה איך מיין, אז איך האב אייך שוין איינמאָל ערקלערט אז צווישען אונז
שטעהט א שטארקע גרויסע וואנד — דיא טרייע צו מיין גלויבען ריעגעלט
מיך ארום וויא א פעסטונג, צו פערהיטען מיינע געפיהלע געגען א מאן פו
איין אנדער גלויבען און דער ענטשלוס איז בייא מיר פעסטער וויא דיא שטארקס־
טע מויער. —

אולריך איך מיין נישט זאלסט זיך ענטזאגען פון דיין גלויבען — און וואס מיך
בעטריפט, גלויב איך נאר אין איין גאטט, דאס איז גאָטט דער ליעבע
דיינע ווערטער זיינען בייא מיר א הייליגער בוך און דאס אָרט, וויא איך רעד מיט
דיר, איז מיין טעמפעל ! —

שרה צו יונג איז מיר מיינע מוטטער אָפּגעשטארבען — מיין פאָטער האט אריין
גענומען צו זיך אין שטוב דעם יתום, ברוך—א קינד פון דיא שפּאנישען
מאראַנען און האט איהם ביי זיך ערצויגען — זיינע פעהיגקייטען צום לערנען, זיין
עדלער כאראקטער, ענדליך דיא געוואנהייט, וואס מיר זיינען צוזאממען
געוואקסען דאס אלעס האט מיין הערץ געפעססעלט און מיין איינציגער וואונש
איז געוועזען : ער זאָל זיין מיינער אויף אייביג ! — — אלזאָ — דער מאן האט אויס־
געפיללט אללע ווינקעל פון מיין ליעבענד הערץ און ווען איין אנדערער וויל נאָך
דארטען א ווינקעל געפינען איז אומזיסט זיין זוכען !......

אולריך שוין צווייא מאָל ביסטו אונטער דער חופּה געשטאנען און צווייא
מאָל איז דאָס צערשטערט געווארען — איז דאָס דען נים א פינגער
פון גאָטט ? —

שרה און ווען אונזער חופּה זאָל זיך צעהן מאָל איבערשלאָגען איז דאס נאָך נים
קיין בעוויז, אז איך מוז ליעב האבען איין אנדערן — איך טראג זיין ליעבע

מיט מיר ארום ווען אין וואו איך בין אזוי וויא דיא שילדקרעטע טראגט
מיט זיך איהר פאנצער און דיא ליעבע קען נאָר געבראכען ווערען מיט מיין
לעבען ! —

אולריך איך וויים דא ביסט קלוג — דערפאר ווינש איך זאָלסט מיר פאר־
ענטפערן דיא איינע פראגע קען איך דען רעכענען, אז דוא ביסט אזוי
קורצזיכטיג זאָלסט נים בעגרייפען דעם אונטערשיעד צווישען א גהעטטאָ און א פּאַ־
לאַסט ? צווישען ארמוטה און רייכטהום ? צווישען שקלאַפעריא און פרייהייט ? —
דעם אונטערשיעד, צווישען איין נפשיל וואס הייסט „ברוך" און צווישען א שטאר־
קען, רייכען אנגעזעהנעם מאן, וואס טראָגט דעם טיטול גראף און ריטטער ......
און ווען בייא דיר איז דאָס, זאָגאר, קיין אונטערשיעד, אבער דוא זאָלסט האבען א
וויעדערווילען, איין אבשייא געגען מיר — דאס איז געווים אונ־
מעגליך — הא ? —

שרה איהר וועט מיר ענטשולדיגען, העדר ריטטער ! נים איינצוזעהן דעם אונ־
טערשיעד פון דיא אללע זאכען, דארף מען וויהקליך זיין צו קורצזיכטיג—
נאָר טאקי ווייל איך האב אויגען און פערשטאנד און זעה איין דעם אונטערשיעד־
שרעקט עס מיך נאָך שטארקער אפּ פון אייך ! —...... איהר מוזט שטענדיג טראָ־
גען א שנאה אויף אונז יודען און דיא שנאה איז איינגעפלאנצט געוואָרען נאָך
קליינערהייט אין אייער קינדערש הערצעלע און אנגעזויגען מיט דער מוטטער מילך
אזוי, אז ווען איהר ווערט שוין פיעל עלטער און דיא בילדונג, ערפאהרונג און
אייער איינענער פערשטאנד באווייזט אייך אז דיא גאנצע שנאה איז נאר אומ־
זיסט, מוז דאָך פאָרט, ביים קלענסטען פעהלער, וואס א יוד בענעהט געגען אייך
—פון אייער מ.יל זיך ארוים חאפּען דיא ווערטער : „בא ! ער איז דאָך נאָר א
שמוציגער יוד !" דאָס איינענע איז מיט אונז — מיר דארפען איינענטליך אויך
טראָגען א שנאה געגען אייך — נאר אין דעם זייט איהר מעהר שולדיג—שטעלט
אייך פאָר, אז ווען א יודיש קינד קומט נאָר צו זיין פערשטאנד וואס הערט ער
דען נים ארום זיך און זעהט ער נים ארום זיך ? — ער הערט וויא מען בעשול־
דיגט זיינע ברידער, אז זייא פערגיפטען ברונענס—ער זעהט דיא טרעהרען פו. אונ־
גליקליכע מוטערס וואס איהר רויבט אוועק זייערע טעכטער, ער הערט, פלוצלונג
איין אומזיסטיגען בלבול, אז מען ערמארדעט אייערע קינדער ; ער זעהט וויא זיינע
עלטערן, שוועסטער און ברידער ווערן אונשולדיג געמארטערט אונטער דער פאָל־
טער ! ער הערט פלעצליך א בעפעהל, אז ער מוז פערלאָזען זיין היים, זיין

געבורטס ־ ארט — מען טרייבט איהם ארויס פון דארט — מיר לעגען זיך שלא־
פען אין אנגסט און ערוואכען אין שרעקען, פיליכט האט שוין איינער פון אייך
וועדער אויסגעטראכט איין אומזיסטיגען בלבול, און מען חאפט אונז שוין אהן
מענות, מען שליעסט אונז אין קייטען און מען ווארפט אונז אריין אין שווערען
קערקער ! — נא ? און איהר קענט אייך נאך איינבילדען, אז מיר זאלען חשק הא־
בען צו א וואלף דערפאר, וואס ער נעהט אנגעטהון אין א ריטטער ־ פעלל ?......
און איהר קענט פעדלאנגען אז א יודיש מעדכען זאל דערפאר ארומנעהמען איהר
וואלף ; ווייל ער האט גאלדענע ציין ?...... אזוינע מלאכים דארף ערשט גאטט בע־
שאפען..... און מיר...... און מיר זיינען נאך דערווייל פראסטע מענשען — קינדער
אזוי וויא—נא, לאז זיין, אזוי וויא—איהר.—

אולריך און אז איך וועל דיר צוזאגען אז איך וועל זיין איין אויסנאמע
און וועל דיין פאלק אויך ליעבען וויא דיך ; וועל איך דאן קענען
האפען אז—אז......

שרה נא ! ווען איהר זאלט דאס זעלבע צוזאגען א יודישען מאנספע־זאן, וואלט
איך עס נאך פיעלייכט געקענט גלויבען — נאר יעצט קען איך עס אייך
גראדע נישט גלויבען ; ווייל איהר זאגט עס צו א יודיש מעדכען וואס הייסט נאך
— סארא !......

אולריך אה סארא ! גוטע, קלוגע סארא ! קוועהל מיך ניט לענגער ! עה, וויא
איך בעט דיך און קניע פאר דיר (ער פאלט אויף דיא קניע) פאר
דיר קניעט יעצט קיין ריטטער—פאר דיר קניעט יעצט א קראנקער מענש, וואס
זיין הערץ איז פערוואונדעט געווארען פון דיין חן—איין ווארט פון דיין מויל און דיא
בגליקסט אויף אייביג דעם רייכען בעטלער !...... סארא ! אה סארא ! גיב ארויס
דיין אורטהייל איבער מיין לעבען ! !......

שרה נענוג ! — שטעהט אויף (ער שטעהט אויף) עס איז שוין ווירקליך לאנג
צייט עס זאל איין ענדע נעהמען — — איהר האט מיר פריהער געזאגט
אז איהר זייט מיין נעפאנגענער ! — שעהן—פון יעצט אן בעפרייע איך אייך !......
איהר סענט פרייא און רוהיג לעבען !...... און מיר וועט איהר ערלויבען א בענלייי־
טער ער זאל מיך צוריק פיהרען צו מיין פאטער און מיין חתן ברוך וועלען מיר
בלייבען גוטע פריינד און מיר וועלען אייך עוויג דאנקבאר זיין.

אולריך (אויפגעבראכט) וו—וו—וואס ? צו דיין חתן זאל איך דיך צוריק שי־
קען ? וו — א — אס ? איך זאל לעבען מיט דעם געדאנק אז דוא

געהערסט איין אנדערען ...... אה ניין ! — ליעבער זאלסטו קיינעם ניט געהערן !
—זאלסט וויססען, אז פון דעם שלאסס קומסטו מעהר ניט ארויס ! —

שרה אזוי ! — ווילט איהר דיא מאכט נעגען מיר געברויכען עדלער
ריטטער ? —

אולריך רוף עס אן וויא דוא ווילסט — האסטו נישט פערשטאנען אולריך'ן
צו ליעבען, וועל איך דיך צווינגען דעם ריטטער צו רעספעקטירען, צו
פירכטען ! — דא וועט דיך ניעמאנד רעטטען פון מיינע הענד !—

שרה און אזוי רעדט דער עדלער ריטטער ? — דער פיינער מענש ? —

אולריך (בייז) און אזוי רעדט דער צוהייצטע טיגער ! און אזוי רעדט דער
עדלער ריטטער נעגען איין הארטנעקיגעס יודישעס געשעפף.... און
אזוי רעדט דער ערביטטערטער הא ! הא ! הא !...... (הערצקרעמפפע—און היס־
טערישעס לאכען) חא חא חא אה מיין גאטט — אה וועלכע שאנדע ! (ער לויפט
צו צו איהר וויטהענד מיט א דאלך) שטארב דיא אונגליקליכע ! (חאפט זיך צוריק)
נאר, ניין ! —שאנדע ! ניט אזא נידריג געשעפף זאל דעם ריטטערס שטאלצע קלינג
דורכבויערען, פון דעם הענקערס האנד זאל דיין קאפף פאלען ! ! — (ער טהוט
א טופ מיט דעם פוס—קונץ קומט אריין) שיק אריין שנעל דעם הענקער ! (קונץ
אב) הא ? דוא פערגלאצט דיא אויגען צו דיין גאט ?...... בעט איהם, בעט איהם !
מיר וועלען זעהן וויא דיין גאט וועט דיך קענען רעטען פון מיינע הענד !......הא......
אללע מיטעל אנצואווענדען נאר מיך נישט הערען, הארטנעקיגעס פאלק ! (דער
הענקער ערשיינט) ברענג אריין דעם בלאק מיט דעם בייל (הענקער אב) אזוי—יעצט
האסטו נאך צייט — אנטווארטע מיר דאס לעצטע ווארט—לעבען אדער טאד ?—
אנטווארטע—לעבען אדער טאד ? !....

שרה (קעמפפט) — — — — טא—א—אד ! ! —

אולריך טאאד ? —אה דוא געפעהרליכעס טייפעלס קינד, אויסוואורף דער
העללע ! ווען דיין לעבען האט בייא דיר קיין ווערטה וואס פאר א
ווערטה קען שוין ביי דיר האבען א פרעמד לעבען ?...... אפילו קיין טרעהר לאזט
זיא ניט פון דיא אויגען (דער הענקער שטעלט אנידער דעם בלאק און שטעהט
פערטיג מיט דער האק אין דער האנד) נא יעצט זעה דיין לעבענדיגעס גראב
און פרייע דיך ! — —

שרה נא ? — יעצט זעהט איהר, וויא איך האב א ייער פאלש הערץ בעססער
דורכגעשויעט וויא איהר מיינט ?...... הא ! — איהר האט געמיינט מיט
דעם גלאנץ פון אייער פאנצער צו פערבלענדען מיינע אויגען זייא זאכען נישט

קענען זעהן אז אונטער איהם קלאפט א הערץ פול טהיערישע ליידענשאפטען ?.... איהר שעהמט אייך שטאל:ער נאר ! וואס איהר קענט ניט בעזיעגען א שוואכעס פרויענהערץ ?.... הא ! איהר האט געמיינט, מיך אריין צו חאפען אין אייער גאלדען שטיינעלע מיך מאכען פאר א שפילכעל פאר אייערע ווילדע ליידענשאפטען ?...... איהר שרעקט מיך מיט דעם טויט ? — איהר אליין האט אונז נעלערנט קוקען דעם טויט גלייך אין פנים און נישט מורא האבען פאר איהם ! ! איהר אליין האט אונז געלערנט דאס לעבען צו פעראכטען און אונטער דעם שוטץ פון אלמעכטיגען גאט צו זוכע אונזער גליק ! ! — איהר ווילט חאטש א טרעהר פון מיר זעהן ?.... איהר ווילט איך זאל אוים בעטען ביי אייך מיין ארים לעבען, וויא איהר האט ערשט דיא ליעבע בייא מיר געבעטעלט ?...... בעוואונדערט אונזערע אויפאפפערונג און בעקלאגט אייער לייכטזינן !. עס איז מיר א שאנדע מיט אייך צו רעדען ! — דער טריומפף איז מיינער איך האב געזיעגט ! ! — (צום הענקער) קום טייערער שליח און בעפרייע מיך פון דעם מערדער...... אט האסטו מיין קאפף! (זיא טהוט זיך א ווארף אויף דיא קניע — אין לייגט איהר קאפף אויף'ן בלאק — דער הענקער הייבט אויף דיא האק — אין דעם מאמענט לויפט אונטער קונץ און חאפט ארויס דיא האק.

קונץ ניין! דיעזען מארד וועסטו נישט באנעהן.—

אולריך (שטוינענד) וואס ? אין מיין שלאסס ? וואס פאר א רעכט האסטו מיר צו באפעהלען, פרויא !

קונץ (ווארפט אראפ פון זיך דיא פרויען קליידער) קיינע פרוי ! — א פראסטער ברודער ! —

אולריך (שטוינענד) קונץ ? ?......

קונץ יאה! קונץ—פאן—דער—ראזען ! דוא קענסט איהם ! א גרעסערער וואגאבונד וויא דוא—געוועזען ! — נאר זאלכעס האב איך ניט געטהאן ! — זא וועט לעבען !—שטעה אויף סארא! איך האב גאראנטירט פיר דיין לעבען :

אולריך דוא ניעדערטרעכטיגער וואגאבונד ! אלס שפיאן און נאך בייא מיר אין מיין שלאס ? — שטארב דוא באנדיט (ער ציהט זיין זעבעל געגען קונץ'ן—קונץ אין איין האנד האלט שרה'ן מיט דער אנדערער שווינגט ער דיא האק און פערטיידיגט זיך געגען אולריך'ן. איין סיגנאל— אין דרויסען הערט מען א געשרייא א געלאף—פיעלע בויערן ערשיינען דורך דיא טהירען און פענסטער—מאנכע רינגלען ארום אולריך'ן און בינדען איהם— אהער מיט דעם טיראן—קונץ חאפט שרה'ן, לויפט ארויס מיט איהר דורך דער טהיר—דאס שלאסס שטעהט אין פלאמען—אין דעם געטוממעל

פאלט דער פארהאנג.

פירטער אקט.

(נאכט — מאנדשיין — איינע וואלדגעגענד — אים הינטערגרונד זעהט מען, רעכטס אויף א בארג דיא רואינע פון דעם שלאסס אולריך פאן האכפעלדען וואס דיא בויערן האבען דיא נאכט צערשטערט—דער בארג מיט דעם שלאסס שפיעגלען זיך אפ אין טייך וואס רינגעלט האלב ארום דיא געגענד פון דער לינקער זייט—ביים פוס פון דעם בארג שטעהט א טאפאלע --בויערן און בויערינען, מיט קרענצע געטאקט, טאנציען וועהרענד דער פארהאנג געהט ארויף — נאך דעם טאנצען אויף א בערגעל נעבען דער טאפאלע געהט ארויף דער עלטערער בויער)

יאהאן זייט מיר געגריסט ברידער און פריינדע ! איהר ווייסט דאך אללע צו וואס איך האב אייך גערופען דיא נאכט צו דער פערזאמכלונג : איהר ווייסט דאך אליין אונזער ביטערע לאגע, וויא מיר ווערען אונטערדריקט פון אונזערע קליינע פירסטען רייכע פפאפען און אויף דיא—יודען ! צו דעם צוועק האבען מיר צר שיקט געזאנדעטע אין עלזאס, שוואבען און פראנקען, אז אלע אונטערדריקטע ברידער, זאללען זעהן צו דער בעשטימטער צייט וויא מעגליך, זיך צו בעפרייען פון אונזערע אונטערדריקער !——דעם ערשטען שריטט האבען מיר דיא נאכט געמאכט מיט דעם שלאסס אולריך פון האכפעלדען און עס איז אונז געלונגען — און אזוי דארפען דיא איבעריגע טהון : קעמפפען געגען דיא פירסטען, פפאפען און יודען !!

רבי יאזעלמאנן (אונטער דער ביהנע) נאר ניט יודען ! —(אללע קוקען זיך אן שטוינענד, מאנכע לויפען ארויס אין דער ריכטונג פון וואנען זייא האבען געהערט דיא שטיממע—איינער קומט אריין און שלעפט מיט זיך רבי יאזעלמאנן)

פאלץ וויא קומט דער יוד אין אונזער פערזאמלונג ? טייטעט איהם (אלע ווילען צו לויפען צו איהם — מיט דיא פויסטען.)

יאהאן (שטעלט זייא אפ) שטעהט ! איידער איהר ווילט מאכען דעם שריט, דארפען מיר זיך פריהער איבערלעגען — פאר אללעס דארפען מיר ווי־סען ווער איז דער שפיאן ? — קום אהער נעהנטער דוא יוד ! און זאג וויא אזוי האסטו זיך איינגעשטעלט בייא נאכט צו קומען אהער ? — איך רעכען, אז דוא וועסט אונז ניט אויסגעבען !......

ר ב י י אָ ז ע ל מ א נ ן בעוואהרע נאָטט! איך בין נאָר געקומען אהער צו רע־
טען דאס לעבען פון מיינע ברידער! — איך וויס—איהר

זייט יעצט אויפגעבראכט געגען אנדערע און וויס אויך, אז צום ערשטען אָפּפער
פון אייער צאָרען וועלען אונזערע ברידער פאלען, דאדורך בין איך געקומען אהער
אייך בעטען איהר זאָלט קיין אונשולדיג בלוט פערגיסען — — וואס האבען אייך
דען אונזערע ברידער געטהאָן? איהר ווילט קעמפּפען געגען אייערע אונטערדרי־
קער! — געהערען דען דיא יודען אויך ניט צו דיא אונטערדריקטע? — זיינען מיר
דען יודען נאָך נישט מעהר אונטערדריקט פון אייך? מיר דארפען דאָך זאָ־
גאר קיין אקערבוי בעזיטצען, קיין האנדעל טרייבען! און ווערען נאָך אונטער
דריקט פון אייך, בויערן אויך וואס איהר אליין זייט לייבאייגענע! — און יעצט
קומט איהר און פערלאנגט פרייהייט נאר פיר א י י ך און אונז ווילט איהר אויס
שלאכטען?—וואס האבען מיר אייך געטאהן? — מיט וואס שטעהען מיר אייך אין
וועג? מיט וואס האבען מיר פערדיענט אייער צאָרען? —

י אָ ה א ן איהר האט קיין רעכטען גלויבען! —

ר ב י י אָ ז ע ל מ א נ ן ווייסט איהר דען, בייא דיעזער צייט, וועלכער עס איז דער
רעכטער? איהר אליין זייט אויך דול יעצט: דיא שליסען
זיך אָן צו קאטאָליקען, דיא זאָגען לוטער איז בעסער דער זאָגט קאלווין, יענער שרייט
צווינגלי—איהר ווייסט יעצט אליין אויך ניט, אויף וואס פאר א וועלט איהר געהט
ארום? — וואס זשע ווילט איהר פון אונז? —

פ אָ ל ץ דער יודע האט רעכט! —

י אָ ה א ן ווען מיר וועלען דיך טייטען, וועלען מיר טהון מיט רעכט ווייל דוא ביסט
אריין מיט געוואלד אין אונזער פערזאמלונג! —

ר ב י י אָ ז ע ל מ א נ ן רעכט! — נאָ ערפילט זשע פריהער מיינע ביטטע —
מיינע ברידער צו פערשוינען — און דער נאָך קענט איהר
מיך טייטען! —

י אָ ה א ן וואס שטעלסטו זיך אזוי ארויס פיר דיינע ברידער? —

ר ב י י אָ ז ע ל מ א נ ן דער גנעדיגער קייזער האט מיך בעשטימט צום רעגיערער
און בעפעהלס האבער פון דיא יודען! —

י אָ ה א ן אויב אזוי! — בעפעהל שע דיינע יודען, אז זייא אָלען זיך אנשליע־
סען צו אונז — דוא האסט דאך געזאָגט, אז זייא זיינען אויך אזוי אונ־
טערדריקט וויא מיר! —

ר ב י י אָ ז ע ל מ א נ ן (פערלעגען — טראכט —) הערר! — — וואס וועט דיא

וועלט זאָגען מן אייך בראווע בויערען, אז מען וועט הערן
אז איהר האט אייך פערבונדען מיט דיא שוואכע פערהאסטע יודען?......

י אָ ה א ן דער יודע האט רעכט! — איהם זאָלען מיר לאָזען לעבען — און מיט קיין
יודע מעהר צו טהאָן האבען!

א ל ל ע רעכט, רעכט! איהר האט רעכט! —

ר ב י י אָ ז ע ל מ א נ ן (אפּארט) איך האב זיא דאָ ארומגעזוכט און זעה זיא ניט
— זיא מוז דאך דאָ זיין —....

י אָ ה א ן נאָ? וואס שטעהסטו? — פיהרט איהם ארויס ביז איבערן וואלד און
דאנק גאָט און אונז, וואס דוא ביסט לעבעדיג ארויס! —

ר ב י י אָ ז ע ל מ א נ ן אייך דאנק איך יעצט און גאָט האב איך פריהער גע־
דאנקט, איידער איך בין אהער געקומען! (צווייא בויערן
פיהרען איהם ארויס.)

פ אָ ל ץ ע ברודער! מיר האבען גאָר פערגעסען אן א וויכטיגער זאך! — וואו
איז ערגעץ דער העכט, וואס מיר האבען דיא נאכט געפאנגען —......
ברענגט איהם אריין! (פיעלע לויפען ארויס לינקס און ברענגען אריין אולריך'ן גע־
בונדען דיא הענד אהינטער).

י אָ ה א ן נאר נישט טייטען! — נאָר קיינען איבעראיילטען שריט!! —

פ א ל ץ מיר וועלען דעם העכט אבשאָבען דער נאָך אבקאָכען! (מען בינדעט צו
אולריך'ן דיא הענד אהינטער צו דער טאפאליע—אללע רינגלען איהם ארום
שפּעטען, לאכען פון איהם און זינגען:

קוקט נאר אָן דעם פיינעם העכט!
צונעבונדען גאָר ניט שלעכט....
פאר זיין שטיקען, (בּים)
אונטער דריקען,
אונז צו מאכען פיר דיא קנעכט!
יעצט קוקט איהם נאר אללע אָן! —
חאָ! חאָ! חאָ! חאָ!
לאז ער יעצט נור פּריווען טהאָן?
חאָ! חאָ! חאָ! חאָ!
נאָ? בעפעהל אונז אצונד אויך
אויב דוא האסט אביסעל כח?!......
חאָ. חאָ. חאָ. חאָ. חאָ.

(וועהרענד אלע רינגלען איהם ארום און רייצען זיך מיט איהם — קומט אן קונץ נעקליידט אלס ציניינער און פיהרט שרה,ן בייא דער האנד אויף פערקליידעט אלס ציניינערין—שטעלען זיך אן א זייט.)

קונץ (רעדט שטיל צו שרה׳ן) דיא נאכט מוזען מיר שוין דאַ איבערזיצען; ווייל דער וואלד ווערט שטארק בעוואכט — וויא עס ווערט נאַר טאָג פיהר איך דיך אָפּ צו דיינע עלטערען — נאר האלט דיך דערווייל אין דיין ראָלע...... מען זאָל דיך ניט דערקענען...... זייא מונטער, פריילעך! וואס זאל מען טהון? דוא וזט עס איבער קומען! —

פאַלץ (קעהרט זיך אום) ע איהר ציגיינער! וואס שטעהט איהר און שווייגט וועהרענד בייא אונז געהט צו אזוי מונטער! — קענט איהר עפּעס זינגען טאנצען : אונטערהאלט אונז! ׳! —

קונץ דיא ציגיינערין וועט אייך זינגען און איך וועל טאנצען —

אללע שעהן, שעהן! —

1.

שרה (זינגט) ווען דאס פליגעלע איז אפּגעפּליסט,
נאַ? וויא קען דען דאָס פייגעלע פליהען? —
ווען דיא קנאספּע איז אָפּגעפּיקט,
וויא קען דען דיא בלומע בליהען? —
וויא קען דען דאָס גלעקעלע קלינגען?
ווען דאס צינגעל פעהלט דארין;
אוי—וויא קען דאָס הערץ דען זינגען?
ווען עס איז דעם נאַר ניט אין זינן: —

קונץ (שטיל צו שרה׳ן) פאר וואָס אזוי טרויעריג? — פריילּיך, מונטער!

שרה (נעהמט בייא איהם פון דיא הענד דאס פייקעל—מיט א פרעהליכע מיענע—זינגט און טאנצט :)
הא! הא! הא!
אָבער אז דאס, מענשעלע איז נאך, אין גלאנץ,
אָבער אז דאָס פּיסעלע איז נאָך נאַר גאנץ,
קען מען דאָך פערשטעהן,
אז מען מוז זיך פרייען,
און איינלאדען דאס
הערצעלע צום זינגען און צום טאנץ!

2.

שרה אָה וואו ביסטו דוא גאָלדענע צייט!
אוועק ביסטו פון מיר וויא א חלום!.....
וואָס ביסטו אוועק פון מיר וויט
אוי! מיט דיין רוה און שלום......
ווען דאָס פיסעלע קען ניט שטעהן
וויא קען עס נאַר טאנצען בעליעבט?
וויא קען דער מענש זיך דען פרייהען?
ווען זיין הערצעלע איז איהם בעטריעבט!......

קונץ (שטיל) וואס טהוסטו? — פרעהליכער מונטער!

שרה (גרייפט ווידער דאס פייקעלע און זינגט—וויא פריהער)

פאַלץ שעהן — נאַר אזוי וויא מיר ווילען זיך באלד געהן אין וואלד אריין זיך א ביסעל אונטער פאסען, ווסטו אונז זינגען עפּעס פריילעכערס—וועלען מיר האבען מעהר אפּעטיט צום עסען.

קונץ אנדערש קענטו ניט אפּעטיט האבען צו עססען נאַר מען זאָל דיר זינגען — נאָ זינג זינג ציגיינערין עפּעס פרייליכעס און מיר וועלען נאך זינגען און נאָכטאָנצען!

שרה (נעהמט דאס טאמבורין זינגט און טאנצט מיט קונצען :)
וויא גוט איז צו זינגען אין א זוממער נאכט! — טרא לאַ לאַ לאַ
דער מאָנד קוקט אויף אראָפּ און לאכט טרא לאַ לאַ לאַ
און שטערנדלעך אין דער הויך,
בעניידען אונז און טאנצען אויך,
און דער וואלד, דער העלפט אונז צו קאָהר
אונזער שענער מעלאָדיע בים.
טאנצט זשע טאנצט זשע אללע אין איינעם
פריילעך קינדער, פריילעך קינדער, מעננער פרויען

(קונץ טאָנצט—סאָלאָ—אללע פליעסקען—אללע טאנצען ארוים אין וואלד אריין און שרייען : אין וואלד אריין. אלע אב)

שרה (בלייבט איבער—נעהט צו צו אולריך׳ן וועלכער שטעהט נאך צו געבונדען צום בוים) נאָ? זעהסטו מענש, אז עס איז דאָ א גאָטט אויף דער וועלט! — א גאָטט וואס באַצאָהלט דעם בייזען און רעטטעט דעם אונשולדיגען!—....

א ו ל ר י ך (ניעדערגעשלאגען) האסט רעכט! אצונד קענסטו דיר קיהלען דאס
הארץ אין מיר וויפיעל דוא ווילסט; נור איין ביטע האב איך צו דיר:
אום מיינע שונאים זאללען מיך לטנגער ניט קוועהלען מיט זייערע שפעססע....
און אויך דאמיט דוא זאלסט קענען דיין ראכע אין מיר אוים איבען— טהו מיר דיא
איינע טובה: נעהם מיין דאלך און טייט מיך!

ש ר ה אויב עס וועט פאר דיר א טובה זיין. וויל איך עס גראדע ניט טהון; וויי‍ל
דוא האסט ניט פערדיענט איך אל דיר א טובה טהון!—...... איך דאנק
אבער אצינד מיין גאטט, וואס ער האט מיר דיא געלעגענהייט פערשאפט דיר צו
איבערצייגען, אז איך האנדעל מענשליכער פון דיר! — אין דעם מאמענט וואו א
מענשענס לעבען הענגט אויף איין האר, וויל איך פארגעסען, אז ער האט מיר
אמאל שלעכטס געטאהן!...... דוא ביסט א מענש! און דיא הייליגע פפליכט
פון יעדען מענשען איז, איינער דעם אנדערן דאס לעבען צו רעטען ווען ער איז אין
א געפאהר (זיא נעהט צו צום בוים שניידט מיט איהר דאלך איבער דיא שטריק—
טהוט א געשרייא) דוא ביסט פרייא! (און לויפט אויך אין וואלד אריין.)

א ו ל ר י ך (וויל נאר זאגען) אה דוא ענגעל (קויפט אונטער א בויער פון דער
אנדערער זייט און לאזט איהם ניט אנטלויפען — אולריך ראנגעלט
זיך מיט איהם. אזוי לאנג ביז ער ווארפט דעם בויער צו דער ערד און ענטקויפט
לינקס.)

ד ע ר ב ו י ע ר (שרייט) פערראטה! א פערראטה!

א ל ל ע (לויפען אריין פון דער רעכטער זייט) וואס איז געשעהן?

ב ו י ע ר דער ריטטער האט זיך פונים בוים אפגעבונדען און איז ענטלאפען!!—

פ א ל ץ (קוקט זיך צו) ניין! ער אליין האט זיך ניט געקענט אפ
בינדען — דיא שטריק זיינען אפגעשניטען! ווער קען דא זיין צווי־
שען אונז דער פעררעהטער? —

י א ה א ן איך וועל אייך זאגען, ברידער! אזא זאך איז שווער צו אונטערזוכען
— לאמיר אלע פאלען אויף דיא קניע און אפלייגען א שבועה פאר דעם
קרייץ, וואס שטעהט דארטען און ווען אללע וועלען שווערן דארפען מיר קיינעם
ניט חושד זיין; ווייל איך האף אז קיינער פון אונז וועט ניט פאלש שווערן (אלע
פאלען אויף דיא קניע, רעכטס אין דער ריכטונג צום וואלד—אויסער שרה'ן —
יאהאן בעמערקט עס און פרעגט) נא? און דוא ציגיינערין? פאר וואס פאלסטו
ניט אויף דיא קניע צו שווערן?—

ש ר ה איהר וועט מיר ענטשולדיגען — מיין שבועה קען ניט גילטען!!......

י א ח א ן פאר וואס.

ש ר ה מיינע קניע בייגען זיך ניט!...... ווייל איך בין א......

י א ה א ן א פרויענצימער? — מאכט נישט! פרויען זעהסטו שווערען אויך!

ש ר ה ניין—ווייל איך געהער צו איין אנדער גלויבען (קונץ בלייבט אין איין פערגע־
הייט—ווינקט צו איהר)

י א ה א ן איין אנדער גלויבען? — וויא אזוי? —

ש ר ה — — ווייל איך בין — — — א י ו ד י ן! (קונץ ברעכט פערצווייפעלט
דיא הענד)

א ל ל ע (הייבען זיך אויף) א י ו ד י ן??....הא!

י א ה א ן אויב אזוי איז נישטא וויט צו זוכען!—אויף איהר פאלט דער פערדאכט!
זיא מוז ווערן! — פעראורטהיילט!

ק ו נ ץ שטעהט! עס איז אונמעגליך זיא זאל עס טהון — דען דער ריטטער האט
זיא פארפיהרט צו זיך אין שלאסס און האט זיא געוואלט טייטען; נאר
דער צופאלל פון דעם בויערנאויפשטאנד האט זיא פון זיינע הענד גערעטעט—נא?
און ווען זיא האט דיא בויערן איהר לעבען צו פערדאנקען, דארפען זייא איהר
דאס לעבען ניט רויבען! —

פ א ל ץ פאר וואס האט זיא זיך פערקליידעט? —

ק ו נ ץ אום זיא זאל רעטען איהר לעבען פון דעם וואוטה דער בויערן און דא דיא
נאכט איבער ווארטען ביז אין דער פריה דאן וועט זיא אוועק צו איהרע
עלטערען! —

פ א ל ץ ניין דיא יודין מוז פעראורטהיילט ווערן! — וואס זאגט איהר
ברידער? —

(געזאנג) ק א ה ר ניין קיין רחמנות, ניין קיין רחמנות! פעראורטהיילט מוז זיא
ווערן אט דיא יודין!! —

ש ר ה הערט מיך אויס איהר מענשען וואס איך וויל אייך זאגען! —

ק א ה ר יאה, זאג!

ש ר ה האב איך דען א פעהלער פרעג איך בייא אייך — בעגאנגען מיט דעם? —

ק א ה ר נא? וואס זאגט איהר צו דעם! — זיא זאגט נאר בעגאנגען א
פעהלער —

ש ר ה הייסט דאס דען, אוי, בייא אייך א פעהלער — א פעהלער הייסט דאס
בייא אייך אז איהר האט געוואלט א מענשען אומברענגען און איך האב
איהם יאה איך האב איהם גערעטעט פון רעם טויט! —

קאהר נא וואס זאגט איהר? ווער האט דיך געבעטען—איהם דאס לעבען רע־
טען—נא, זאג, ווער?

שרה נעהמט אן דעם פאל: איהר ווילט נעהמען ראכע,
אין א מענשען, וואס האט אייך פּיעלייכט שלעכטס געטהון —
האט איהר איהם שון יעצט פאר דער ראכע
גענוג, דאכט מיר, שוין גענוג בייז געטהון!......
האט איהר איהם דען, האט איהר איהם שוין דען ניט,
לעבעדיגערהייט פערצאפּט זיין בלוט?......
איז דען דאס ניט געווען פאר איהם די גרעסטע נויט?
איז דען דאס איהם ניט געווען ערגער פון דעם טויט?
נא! זאגט איהר אליין!—

קאהר פעראורטהיילט מוז זיא ווערען אט דיא יודין!! —

שרה אוי בערעכענט אייך — בערעכענט אייך איהר לייטע! —

קאהר דעם טויט דער יודין!!—

שרה אך איהר מענשען איבערלייגט אייך — בעפאר דעם שריט צו מאכען....
איך בעט אייך איבערלעגט דאס גוט! —

קאהר ניין, קיין רחמנות פעראורטהיילט מוז זיא ווערן אט דיא יודין!! —

שרה איך זעה ארויס איהר מענשען אז איך בין פערפאללען, איך בין אין דיא
הענד בייא אייך אצינדער זא וויא זא......

קונץ טהוט מיר צו ליעב מיינע ברידער

שרה פערצייהעט מיר איך בעט אייך

קונץ אה אה פערצייהעט,

שרה איך בעט אייך מענשען,

קאהר ניין, ניין, ניין, ניין, ניין! (אין דעם מאמענט — הערט מען פלוצלונג פון
הינטער דער ביהנע א שטיממע וואס זינגט „וואויל איז דעם מענש"....
אללע בלייבען שטילל און הערען זיך צו, צו דער שטימע און וואונדערן זיך— שרה
און קונץ דערהערן דעם בעקאנטען סיגנאל זאגען נאך פרעהליך:)
איין זיפץ פאם הערצען אהין, אהין צום הימעל דארט!......
איז דיא ישועה דא אויף דעם ארט! —

(מען זעהט וויא רבי יאזועלמאנן קומט אן אויף דעם טייך מיט א שיפעל —
אללע בויערן לויפען צו בייז—שרה און קונץ לויפען צו צום אופער און עמפּפאנגען
איהם מיט אויסגעברייטעטע ארמע!)

רבי יאזועלמאנן (געהט ארויס פון דעם שיפעל און טהוט א געשרייא)
שטעהט וויא מעגליך רעטעט אייך קינדער! דיא בע־
וואפנעטע ריטטער אין אולריך און דיא שפּיצע לויפען צו אייך און ווילען אייך בע־
פאלען, רעטטעט אייער לעבען וויא מעגליך שנעל — עס וועט אייך גאר נישט גע־
שעהן, וויל דער קייזער קארל וועט זיין מארגען אין וואָרמס צום רייכסטאג,
בייא איהם וועט איהר דעם בעסטען שוטץ געפינען געגען אייערע אונטערדריקער—
איך וועל אויך דארט זיין —דערווייל רעטעט אייך שנעלל און לויפט אהין לינקס;
ווייל זייא לויפען פון דארטען רעכטס—שנעל! —

אללע (קוקען זיך אום) דער יוד האט רעכט! (זייא לויפען אוועק מיט מורא לינקס
—אין דעם מאמענט לויפען אן דיא בעוואפנעטע ריטטער אן זייער שפיצע אולריך
אויף א פערד רייטענד—זיי פרעגען זיך אלע--וואו?—וואו?—איין ענטפע.— „דארט, דארט!"
לויפען אוועק לינקס — אויף דעם טייך פאן דער פערנע זעהט מען קונץ, שרה, רבי יאזועלמאנן
אין דעם שיפעל אוועק שווימען רעכטס וועהרענד זייא זינגען: „איין זיפץ פונים הערצען אהין...
איבער דער געגענד פאנגט אן טאג צו ווערן....

דער פארהאנג פאלט לאנגזאם.

ענדע פון פירטען אקט.

פינפטער אקט.

(שטעלט פאָר א פרייער פלאטץ אין דער שטאט ווארמס ארום מיט בולעווארדען אים הינטערגרונד, איין ערהעבונג, אויף וועלכען א טהראָן מיט אַ באַלדאַכען: פוןביידע זייטען אמפהי־טהאעטער — אלע ביימער זיינען בעפוצט מיט פערשיעדענע פאהנען וועהרענד דער פאָרהאנג געהט ארויף שפּיעלט דיא מוזיק א מארש — עס קאָממען אין מארש סאָלדאטען — נאך זייא פּאזשען נאָך זייא בירגער — ראָקאָקאָ געקליידט — נאך זייא סאָלדאטען און דער קייזער קארל — ער געהט ארויף אויף דעם טהראָן. אללע זינגען דיא קייזער הימנע און שרייען הורא.)

קייזער קארל מיינע טרייע קורפירסטען, פירסטען און העררן! וועהרענד איך דריק אייך יעצט אללע אויס מיין דאנק פרייט עס מיך זעהר צו זעהן וויא דער רייכסטאָג איז אזוי צאהלרייך בעזוכט דאָס ווייזט וויא טיעף יעדער פון אייך טראָגט אין הערצען דאָס וואהרע געטריישאפט צו זיין גלויבען צו זיין נאציאָן און פאטערלאנד, דאס איבערצייגט מיך, אַז עס ווירד פון אצינד אָן ווידער הערשען דער געווינשטער שלום צווישען דיא גלויבענס סעקטען וויא אויך אין גאנצען הייליגען רוימישען רייך דאָס איז מיין בעסטער ווילען וואס איך האב געווינשט וועהרענד איך האב בעטרעטען דעם טהראָן פון מיינע עלטערן, און האָפע איהם ווייטער צו ערפיללען מיט הילפע גאָטעס! — (ער זעצט זיך אניעדער אויף דעם טהראָן).

אללע הורא עס לעבע דער קייזער!

קארל הא? און דוא מיין ליעבער יאָזעלמאנן! וויא געהט עס דיר? — עס איז זעהר רעכט וואָס דוא ביסט אויך דאָ — איך בין דיר נאך שולדיג איין אלטען חוב איך האב נאָך דיין ביטשריפט וואס דוא האסט מיר געשיקט נים אונטער געשריעבען, נור איך וועל מיט גאָטס הילף טהון! — נאָ! און וואָס איז יעצט דיין באַגער? —

רבי יאָזעקמאנן איממער אויף דיא זעלבע זאך מ יעסטעט! דיא זעלבע אנגעלעגענהייט וואָס האט מיך צוריק מיט א יאהר צוועלף צו דיר נאָך היספאניען געפיהרט און פיהרט מיך שטענדיג צו דיר: איך זוך שוטץ, גנאדע, גערעכטיגקייט פאר מיינע אָרימע פערפאָלגטע ברידער איך האב געהערט אַז אַללע קורפירסטען און גראַפען האבען פעסט בעשלאָסען פון

דיר א בעפעהל צו פערלאנגען אללע יודען פון דעם דייטשען רייך ארויס צו טרייבען — בין איך געקומען יעצט איך זאָל מיין בקשה אים נאממען פון אללע יודען צו דיינע פיס לעגען מאיעסטעט! —

קארל יאָ מען דאָקוטשעט מיר זעהר פון אללע זייטען וועגען דיא יודען און מיין הייליגע פפליכט אלס הערשער וואס מו פערטהיידיגען דיא אינ־טערעססען פונים לאנד, וועט נים קענען זיין דאגעגען דיא פארדערונגען צו ערפיללען.

רבי יאָזעלמאנן אייערע מאיעסטעט איז פון דעם אלמעכטיגען גאָטט ניד־זעצט דאָ אויף דער ערד אלס זיין ווירדיגער שטעל פער־טרעטער צו זיין דאָ א ליעבפאָללער פאָטער און בעשיטצער פון אלע זיינע אונטער־טהאנען און נישט צו לאָזען קיין רציחות — מיין קעניג און הערר! שוין גענוג צרות און לייד האבען איבער געטראָגען מיינע אונגליקליכע ברידער פון אומזיסטיגע בלבולים! גענוג פון מיינע ברידער זענען אונשולדיגערהייט גערויבט געוואָרען געטייט געוואָרען, און מיט ביטערע שמערצען זייער לעבען אונטער דער שרעקליכער פאָלטער, פארלאָרען — נאָר דאָס אלץ איז נאָך וועניג גענען דעם אומגליק: פון זייער געבאָרענעם ווינקעל, פון זייער היים, ארויסגעטריבען צו ווערן!......און וועלען מוזען יונג און אלט מענער און פרויען, מיט זייערע קליינע קינדער ארומבלאָנדזען אין דער פרעמד וויא דיא אונבעהאלפענע שאָף אין זייער עלענד־לעבען זיך ארומ־טרייבען אונטער געפעהרליכע קראנקהייטען, הונגער און נויט — און פאר וואָס פאר א זינד? פאר וואָס פאר א פערברעכען? — דער פאר וואס זייא ווילען אויך אלס מענשען עסען א רוהיג עהרליך שטיקעל ברויט? און לאָזען זיך אָפּפערן פאר דיא בעלי בתים. וואָס וועלען זייא ערלויבען דיא ברעקלעך ברויט וואס וועט פון זייער מויל אראָפּפאלען אויפצוהעבען און געניסען! — אה! גרויסער הערשער! מיר בעטען אונטער דיינע פליגעל שוץ, גנאדע און בארימהערציגקייט!

קארל מען דערציילט מיר פון דיינע יודען שלעכטע מעשים — זייא פאָדערן נים וויא דוא זאָגסט, נור א שטיקעל ברויט צו עסען פון דיא בעלי בתים, וואס וואוינען בייא זייא; נאָר זייא ווילען זאָגט מען, פון זייא אויסזויגען דעם מארך מיט זייער וואוכערען! —

רבי יאָזעקמאנן גנעדיגער קעניג אונד הערר! מען בעשולדיגט דיא יודען מיט דעם הטא, גלייך וויא בייא דער נאציאָן וואלט דאָס וואוכערן געוועזן א געבאָרענע פאמיליענקראנקהייט, וואָס איז שווער אויסצוהיילען — וועהרענד, וויא דוא ווייסט באלד הערען, איז דיא קראנקהייט נאָר וויא געשטעלט

פאקען וואס יענע מענשען האבען עס אליין צוגעטשעפעט צום יודענס לייב!—אונ־
זערע עלטערען אין פאלעסטינא זיינען שטענדיג געווען א פאלק נאר פון אקערבוי
אין פיה־צוכט: נעהם אלע אונזערע שבטים: נפתלי האט בעארבייט זיינע פעל
דער — אשר האט געפלאנצט איילבוימער — יהודה האט זיך אבגעגעבען
מיט וויינגערטנער ראובן, גד, מנשה האבען געהאט גרויסע טשערעדעס
מיט פאשע זבולון פאבריצירט גלאז אין קרישטאל פון זיין הייסער זאמדינגער
ערד אין פארבט וואלקליידער מיט דער זאפט פון דער פורפור־שנעקע—יששכר
לערענט שטענדיג און שטודירט נאר וויסענשאפטען — פון שמעון און לוי
קוממען ארויס דיא הייליגע פאלקס־לעהרער און פריסטער — ערשט זייט אונזער
הייליגע שטאדט ירושלים איז צערשטערט געווארען און יעקב׳ס קינדער זיינען
צוזייט געווארען צווישען אללע נאציאנען און לענדער—האט מען פון אונז צוגענומען
דיא בירגערליכע רעכטע און אונז פערבאטען צו בעשעפטיגען זיך מיט אקערבוי און
פיה־צוכט און מען האט אונז געצוואונגען דורך קליינהאנדעל אונזער לעבען צו ער־
האלטען, און פון דעם ארעמען ריזיקירטען גראשען מוזען זייא נאך מיט אלע גלייך
צאהלען איהרע שטייערן און אבגאבען — לאז מען ערלויבען מיינע ברידער אנדע־
רע בעשעפטיגונגען: גרונד און באדען צו בעזיטצען, האנדווערקע צו לערנען און
צו ארבייטען וועט איהר זעהן צו מען וועט זיך האבען אויף זייא צו באקלאגען —
איך וואלט אליין, אלס זייערער בעפעהלס־האבער, שטרענג דיא פראפעסיאן פער־
באטען—נאר דאס וועט הייסען גלייך וויא איך זאל זייא צווינגען לעבען אין ביטערן
עלענד אדער נייטין זייא אויסשטארבען פאר הונגער — אה גנעדיגער הערשער;
בעשולדיגט ניכער דיא, וואס האבען זייא דורך זייערע אונמענשליכע געזעטצע
געבראכט צו דער פראפעסיאן —

אולריך מאיעסטעט! — דאס וואס אונזערע פויערן האבען געמאכט דעם
אופשטאנד זיינען דיא יודען שולדיג! זייא האבען זייא מיט אלעם
מעגליכעם געשטיצט — דערפאר האט מען זייא פון אנדערע לענדער פארטריבען—
און זייא זיינען זיך אנגעלאפען אין אונזער לאנד—בעפאלען וויא דיא היישעריקען
אין זוינען אונז אויס ביז צום גרונד ווען מיר וועלען עס ווייטער אזוי צולאזען וועט
אונזער לאנד ארעם ווערן און מיר וועלען צום גרונד געהן! זאלל זיינע מאיעסטעט
אזוי גוט זיין און אונטערצייכנען אונזער ביטטע דיא יודען פון גאנץ עלזאס
ארויסצוטרייבען!! — אט האסטו דיא ביטטע מיט דער אונטערשריפט
פון אלע פירסטען.—

קארל נא? וואס זאגסטו יאזעלמאנן? —

נעדיגער קעניג אונד הערר! —דאס איינציגע גליק איז נאך
פאר אונז יודען ווען א נזע ע שונאים האסען אדער פער־
פאלגען אונז פאר אונזערע פעהלער דען א פעהלער קען מען פארבעסערן....
אונגליקליכער זיינען מיר אבער, ווען אונזערע שונאים פערפאלגען אונז וויל מיר
זיינען צו שעהן.... און מיאוס מאכען זיך אליין צוליעב א שונא וועט א מענש
קיינמאל ניט.... אין מיין לעבען ליגט ניט אין דער טבע א מענשען שלעכטס צו
טהון, אדער אויף יענעם צו דאגעסירען—דא אבער, אום צו פערטיידיגען אונזער
אינטערעסע מוז איך דיך אויפמערקזאם מאכען, אז דער מענש (ער וויזט אויף
אולריך׳ן) האט אורזאכע אויף אונז בייז צו זיין; וויל שוין א צייט אז ער פער־
פאלגט איין אונשולדיגע טאכטער פון דיא יודען און וויל זיא נייטען זיין ווילען צו
הערען — וועהרענד מען האט איהרע עלטערן גענצליך בערויבט זייער פערמעגע.
טהוט דען דאס קינד מיט דעם אונרעכט אז עס לאזט זיך ניט איהר איינציג
פערמעגען דיא אונשולד רויבען צו לאסען? —

אולריך ווער קען עס מיר איבער צייגען יודע! —

קונץ (שפרינגט אריין אלס קלוין געקליידעט) איך! — הא! הא? — — —

איך בין דעם קייזערס האפ־נאר, דער (ווייזט אויף רבי יאזעלמאנן) דעם
קייזערס האפ־חכם און דוא ביזט דעם קייזערס האפ־ליגנער! (אולריך ווערט בע־
שטירצט) — איך האב געהערט אז דוא הייבסט אן דעם קייזער לאנגווייל׳ען און
דאס טאר איך ניט דערלאזען — איך האב געהערט וויא דוא האסט אונז געליינט
שטיינער אויף׳ן הערצען אז אונזער רייך לאנר דארף נעבאך מורא האבען עס זאל
ניט ארעם ווערן פון דיא יודען— נא העלדען! איהר שטעהט און שעהמט אייך
גאר ניט? איהר שווייגט ווען ער בעליידיגט אונזער לאנד און דיא העלדען? —
וואס פאר א רייך לאנד האבען מיר און וואס פאר א שטארקע העלדען זייט איהר
אז איהר זאלט מורא האבען פאר איין ארים, קליין, יודעלע ער זאל אייך ניט צו
גרונדע ריכטען? — נעבאך א רחמנות! — עדלע הערדען און פירסטען שווייגט!—
דער נאר רעדט! — איך ערלויב מיר אייך פארצושטעללען צוויא פערזאנען דעם
הערן (ווייזט אויף קארלען) און דעם הערן (ווייזט אויף אולריך׳ן) זייא האבען ביידע,
דאכט זיך אייך, גלייכע נעז; נאר דער חלוק איז צווישען זייא ביידע, וואס דער
הייסט קארל מיט א „א“ און דער קערל מיט א „ע“ און וואס דער הייסט אין דער
וועלט — קארל דער פינפטער און דער הייסט — „דער ערשטע קערל אין דער
וועלט!“ — אט דער ריטטערליכער קאליקע וואלט געוואלט אללע יודען ארויס־
טרייבען נאר אלכע יודענעס זאלען בלייבען; וויל בייז איז ער נאר אויף איין יודענע

זאָל איך דערציילען? — ער האט א שעהן יודיש מעדכען פון איהר פאטער און חתן אוועק גערויבט — זאָל איך דעריציילען? — און צו זיך אין שלאס געבראכט — און — זאָל איך דערצייכלען? — און האט זיא געוואלט איינפאך טייטען — מיינט איהר פאר וואס? ווייל ער איז שיער געשטאָרבען פאר איהר און זיא האט ניט געוואָלט מיט איהם פאר זיין טויט ווידוי זאָגען — נאָר חאָטש ער האָט איהר גע־וואָלט דאס לעבען נעהמען האט דאס בראווע מעדכען איהם אליין — וועהרענד דיא בוערן האבען איהם צוגעבונדען ביים פיסעל צום בוים כפרות שלאָגען, האט זיך דאס מעדכען איינגעשטעלט איהר טייער לעבען איהם געהאלפען צו ענטלויפען ער זאָל קענען זיין וואָלוויל לעבען ראטעווען — וויא איהר קוקט איהם אָן מיט מיינע נאָזלעכער — האט ער געוואלט וויא א־שטן אויף מיך צו איין עבירה פארפיהרען — זאָל איך דערציילען? — ער האט מיר צוגעזאָגט פיעל געלד איך זאָל פאלש דאָנעסירען אויף דיא עלטערען און מערכען — און דער בירגערמייס־טער פון אָבערנהיים האט אונז אללע אריינגעקנאקט אין קערקער — און האט אונז נעהאָרעוועט אויף קהל'ס חשבון מיט געבראָטענע שפיזען און געקאָכטע אייזערנע לאָקשען—פון דער הייליגער כשרער קיך, עס וואלט אונז אללעמען דער רוח צוגענומען — האָט זיך באוויזען צו אונז וויא א מלאָך פון גאָטט אָט דער רבי יאָזעלמאנן און מיט זיין געלערזאמקייט און חכמה מיט זיין זיסען מאָראל האט ער מיך צוריק געבראכט אויף'ן גוטען עהרליכען וועג — איהם האב איך צו פער־דאנקען מיין תרטה, איהם האבען מיר צו פערדאנקען אונזער לעבען — לאָז אייך דער בירגערמייסטער עדות זאָגען —

קארל וואו איז דער בירגערמייסטער פון אָבערנהיים? —

פאָנלער מיין הערר איז קראנק האט ער מיך געשיקט איך זאָל איהם פער־טרעטען ס'שאט ניט.

קונץ שטעה גלייך בלי־דער הונד! — דאָס איז איין האָפליקער מיט דער גענ־זענע פעדער!

קארל און דאָס מעדכען לעבט? —

אהרן מיט ברוך'ן (קומען אריין פאללען צום קעניג מיט א ביטשריפט) גנאָדע גרויסער קעניג! מיין איינציגע טאָכטער האָט דער ריטטער אולריך אוועק געפיהרט— אָה מיין קינד! ערלויבט מיר נור איהר טהייערען קערפער צו זעהן —

קונץ דאָס אי. דער פאָטער און חתן, פון דער אונגליקליכער מעדכען — וואס בעט איהר זיך בייא איהם געבעך, בעט זיך בייא איהם (ער ווייזט אויף

אולריך'ן) בייא איהם קענט איהר זיא האבען—דאָ ליגט דער הונד באגראָבען. —

אהרן מיט ברוך'ן (פאלען דעם ריטטער אולריך צו דיא פיס) אָה מיינע טאָכטער! (מיינע ברויט) איך בעט אייך האט רחמנות ניט מיר צוריק מיין איינציגען שאטץ אין מיין לעבען אויב זיא לעבט — און ווען חלילה טויט, גיט מיר צוריק איהר טהייערען טויט'ן גוף, דוא ביסט דאָך א מענש קיינע ווילדע חיה, ווילט איהר אייך דען נוקם זיין אין אינזערע טויטע קערפערס אויך?

קונץ איהר זעהט פאר וואָס פאר א שאָף, אונזער לאנד און איהרע העלדען האבען מורא צו האבען! ווען ער נעהמט צו מיינע א טאָכטער וואָלט איך איהם פאר אייך אין דיא אויגען אויפגעשניטען דעם בויך, און דיא מענשען ליגען נאָך און ויינען און בעטען — שטעהט אויף נאראָנים נישט ביים טייפעל ווענט איהר געפינען דעם מלאָך — א מלאָך זוכט מען צווישען מלאָכים!..... (ער ווייזט אויף רבי יאָזעלמאנן) מיר האבען זיא אייך אפגעראטעוועט און געבראכט צו אייך א היים ריין, אונשולדיג וויא א מלאָך נאָר מיר האבען אייך אין דער היים ניט גע־טראָפען איהר זייט שוין דא געוועןן.

אהרן מיט ברוך'ן (פאלען צו צו קונץ און רבי יאָזעלמאנן) אָה לעבען זאָלט איהר פאר דער בשורה! (זייא קושען זייא אין דיא הענד און פיס.)

קונץ ווארט, איך דארף מיך אָנפרעגען אין מיין הביתעל (צו קארלען) וויא זאָגסטו בעל הבית נאָ גיב א געלעכטערל—זאָל איך זייא אָפגעבען זייער טעכטעריל? — ניין דו ביסט עלטער פון אונז עס איז נישט קיין דרך ארץ מען דארף דיך מכבד זיין מיט דער מצוה; ווייל — טרייסטען הערצער איז דיין מלאכה רעטטען אונגליקליכע איז דיין מלאָכה, שטיצען געפאלענע איז דיין מלאָכה, — בעלוינען גוטע איז דיין מלאכה, שטראָפען שלעכטע איז דיין מלאָכה—דיין מלאכה דיין מלאכה (ער ווייזט אויף אולריך'ן) חאפען מיידען איז זיין מלאכה, זיין מלאכה...

קארל יאָה! האסט רעכט ברענג אריין דאָס קינד! —

קונץ ע מוזיקאָנטען! נעהמט דיא אינסטרומענטען, שפיעלט דעם נגון דעם בעקאנ־טען! — (מען שפיעלט א מארש).

שרה (שעהן געקליידעט קומט אריין אין בעגלייטונג פון פאזשען—רבי יאָזעלמאנן נעהמט זיא אָן פאר דיא האנד—פיהרט זיא צום קעניג.)

קארל (נעהמט זיא אָן פאר דער האנד) אלס געטרייער פאטער פון זיינע אלע אונטערטהאנען אהנע אונטערשיעד דעם גלויבענס, איז מיינע הייליגע פפליכט צו איבען רעכט און גערעכטיגקייט — דוא פאטער האסט דיינע טאָכטער

אה דוא חתן האסט צוריק דיין כלה און מיין זעגען דאבייא ! — נון און דוא „ער־לער" מענש ! (ער ווענדעט זיך צו אולריך) דיר וואלט איך נעראטהען אז דוא זאלסט מיט לעזע־געלד אויסקויפען זיך פון דער זינד וואס דוא האסט בעגאנגען— דיין שלאס. וואס פאר איהר איז ער געווען פריהער א קערקער און האט געוואנט מיט איהר לעבען, זאל איהר פערשאפען דאס בעסטע לעבען דער שלאס זאל געהערען צון איהר ! —

ש ר ה ערלויבט מיר גרויסער קעניג אייניגע ווארטען — — אונזער הארץ איז פאל פרייד און דאנקבארקייט אז עס קען נאר ניט געפינען קיין רייד אייך אויס צו דריקען אונזער הייליגע ברכה גרויסער הערשער ! דוא ווייסט אונז אבער ענט־שולדיגען, וואס גראדע בייא דעם פאל קענען מיר ניט און טארען ניט און נעהמען דיא מתנה מיר יודען זוכען ניט יענעמס גוטס און שלעססער—נענוג גליקליך וואלטען מיר שוין געווען ווען זייא זאלען אונז נאר לאזען רוהיג אונגעשטערט לעבען אין אונזערע ארעמע שטיבעלעך דאס וואלט געווען אונזער רייכטהום און גליק — און דעם שלאס ערלויבט מיר איבער צוגעבען דעם (ווייזט אויף קונץ'ן) מענשען, וואס ער דער איינציגער האט מיר גערעטעט מיין לעבען.

ק ו נ ץ אי, אי, אי, וואס ווילט איהר פון מיר — איהר ווילט מיינע גוטע טהאט אפקויפען בייא מיר פאר אינטערעס ? ניין ! מיין מצוה פארקויף איך ניט פאר קיין זאך אין דער וועלט — קונץ פון — דיא — ראזען איז בראוו — איהר אליין רבי האט מיך געלערנט (ער ווענדעט זיך צו רבי יאזעלמאנן) איך בין אייער גוטער תלמיד — איך האב א גוט קעפעל נעהמט גוט איבער—און ווידער וויל איך נאר אין דעם צימער ניט אריין טרעטען—דארטען—זאל איך דערציילען ? — דארטען וואו דער מענש האט געמאכט — זאל איך דערציילען ? — געמאכט איינע געהיימע פערשווערונג נעגען מיין קעניג. — זאל איך דערציילען ?

ק א ר ל פערליימדונג ? קונץ ! —

ק ו נ ץ איך בין דאמאלס געוועזען פערקליידעט. אלס פרויא האט ער זיך פאר מיר נישט געהיט — אמת געפינט איהר נור בייא מיר.—

א ו ל ר י ך (פאלט צו דיא פיס דעם קעניג) גנאדע ! —

ק א ר ל קאנצלער שרייב אן איין אקט אין וועלכען דער ריטטער אולריך ווירד עקזילירט פונים לאנד און געהט נאך איספאניען לעבענסלענגליך— (צווייא סאלדאטען פיהרען ארויס אולריך'ן ער געהט ארויס ניעדערגעשלאגען אין בעגלייטונג פון דער גארדע) קונץ ! צו דיר געהער דער שלאס בריינגט מיר דיא ביטע איך זאל אונטערצייכנען, דאס דיא יודען מעגען פרייא פון נון אן לעבען אים לאנד.

א ל ל ע עס לעבע אונזער קייזער אונד רעטטער ! אוררא

ק א ר ל און דוא יאזעלמאנן זאלסט פון מיר איין בעזאנדערען אויסצייכנונג בעקומען — דיא קלאגסט דיך, אז דיינע יודען האבען קיין פערטהיידינער אויף דער ערד, שעהן — איך זעטץ דיך אצינד אן, אלס בעפעהלס־האבער פון אללע יודען, ווען יעמאנד ווירד שלעכטס וועלען פלאנען נעגען דיינע ברידער, קענסטו אימער צו הילפע רופען דיא קייזערליכע מאכט. מיין טהיר שטעהט דיר שטענדיג אפען — (ער טהוט איהם אן איין ארדען מיט א באנד—רבי יאזעלמאנן קושט איהם אין דער האנד.)

א ל ל ע האך לעבע אונזער קייזער און אונזער בעשיטצער אוררא !

(אללע זינגען און טאנצען — גרופפע — אויף דעם טהראן שטעהט קארל און רבי יאזעלמאנן אונטען אהרן, שרה, ברוך נידריגער אויף א טרעפיל — פון בידע זייטען פונים טהראן שטעהט אמפהי־טהעאטער מאסען פירסטען און ריטטער צווייטע רייהע פאזשען דריטע רייהע פיעלע יודען און פרויען ווייס געקליידעט מיט ברענענדע ליכט אין דיא הענד אויף דער ביהנע זינגען און טאנצען אין דערמיט קונץ.)

גאטטעס וואונדער.

1.

א מאל האט זיך דיא אומה אן נעקעהרט
מיט היידען דיא כלדייער
אז עס איז דא איין גאטט האט ער ערקלעהרט
איינער איין העברעער
און איהם האט גאטט א זאג געטאהן
הער מיך אוים אברהמ'ל
קוק דעם הימעל און דער ערד אן
דאס וועט זיין מיין קרעמיל
איך וועל דיך מאכען גרוים
פון דיר וועט ארוים
א פאלק וואס וועט זיין נעטליך

דיא נאַטור מיין איך
האַלטען וועל איך
און דוא וועסט מישען דיא בלעטלאך.
אין א יעדען דור וועל איך אייך נור
בעווייזען גרויסע וואונדער
אז איהר וועט נאָר זיין וואָהל גוט און פיין
מיר—געטרייע קינדער.

2.

איידער ער האָט זיינע קינדער געבראַכט
צו זיך אין ירושלים.
האבען זייא 400 יאהר פערבראַכט
אין דעם לאַנד מצרים
מען האָט זייא דאָרט זעהר שטאַרק געדריקט
ביז גאָטט האָט דערהערט זייערע קלאַגען
און האָט אויף דעם לאַנד אָן געשיקט
וואונדערליכע פּלאָגען
א חיה וואָס פרעסט
א האָגעל א פּעסט
א פּיפּסטערין מלאך המות
ביז פּרעה אליין
האָט זייא געהייסען געהן
און האָט זייא נאך געגעבען אויף הוצאות.
אזוי וועל איך אייך בעווייזען א סך
גרויסע שטאַרקע וואונדער
אז איהר וועט פאָר זיין וואָהל גוט און פיין
מיר—געטרייע קינדער.

3.

ארום געגאַנגען זיינען זייא 40 יאהר
אין דער הייסער וויסטע
פון וואסער איז דאָרט געווען קיין שפּור
נאָר זאמד און שטיינער פּיסטע

פון א שטיין וואסער האט זייא געצאַפּט
משה דער מיוחס
און פאָן הימעל האבען זייא געחאַפּט
ברייטלאך כצפּיחות־
פייגעלאך א סך
זיינען צו זייא גלייך
אליין צופליהען געקומען
שנייט אונז דיא קעפּ
און קאָכט אונז אין טעפּ
און לאָז אייך וואָהל בעקומען.
אזוי וועל איך אייך בעווייזען א סך
גרויסע שטאַרקע וואונדער
אז איהר וועט נאָר זיין וואָהל גוט און פיין
מיר—געטרייע קינדער.

4.

ארויס געגאַנגען פון מצרים זיינען זייא קאָם
איז פּרעה זייא נאכגעלאָפען
מיט זיין גאַנצער מחנה ביים ים
האָט ער זייא אָנגעטראָפען
ער וואָלט פון זייא געמאַכט איין עק
זייא וואָלטען געווען פערלאָרען
האָט גאָטט געטאָהן א פייף פאַר שרעק
איז דער ים פערגליווערט געוואָרען.
און פּרעה'ס מיליטער
האבען אין דעם מעער
געפונען זייער קבורה
און אונזערע לייט
פון יענעם זייט
האָבען פריילין געזונגען דיא שירה.
אזוי וועל איך אייך בעווייזען א סך
גרויסע שטאַרקע וואונדער
אז איהר וועט נאָר זיין וואָהל גוט און פיין
מיר—געטרייע קינדער.

5

יעצט אז איהר וועט דאַרפען ריידען צו מיר
קענט איהר פון ירושלים.
מיין ענטפער וועט איהר בעקומען פריהער
פון דאָרט מן השמים
אזוי האט געזאגט צו זייא זייער גאָטט
ווען ער איז פון זייא געשיעדען
נאָר דעם קאָנטראקט דיא צעהן געבאָט
שרייבט מיר אונטער איהר יודען
האלט איהר עס אויס
מאַך איך אייך גרויס
אז דיא גאנצע וועלט וועט קאָכען.
אָבער וועט איהר
פאַרגעססען אָן מיר
אוי וועל איך אייך שווער בעשטראַפען.
און דאן וועל איך גלייך פאַרגעסען אָן אייך
נישט מעהר בעווייזען קיין וואונדער
ווען איהר וועט נישט זיין וואָהל גוט און פיין
צו מיר—אונגעטרייע קינדער.

ע נ ד ע.

נייע ביכער פון מיין פערלאג.

סאפהא, פון אלפאנז דאדע בעארבייטעט פון יאהאן פאלייא.............. 15
דיא אידישע טרילבי, נאך דע־מאריע פון א. טאנענבוים.............. 10
נתן דער חכם, פון לעססינג........................... 10
שאילאק „ שעקספיער........................ 15
תחית המתים. פון דאקטאר נארדויא בעארבייטעט פון מ. זייפפערט....... 05
א שפיצעל פון א פורים שפיעלער, פון א. מ. שארקאנסקי............ 05
דיא אמעריקאנישע הגדה פון א. מ. שארקאנסקי.................. 05
פסח אין שניפעשאק, אין ניו יארק און בראנזוויל פון ב. גארין......... 05
וויצען פון קארט, געזאמעלט פון א הומאריסט..................... 05
קאשיננס האנד־בוך, ענטהאלטעט אללע רענעלען וויא צו פיהרען מיטטינגען
אין חברות, לאדשעס און סאסייעטים בעארבייטעט פון א. טאנענבוים 20

אין פארבערייטונג:

דער בלאנדער יונגער מאנטשיק פון גי דע מאפאסאן.
דיא פרינצעסין צולייקא „ באקאטשיא.
דיא פרוכט פון זינד „ גי דע מאפאסאן.
האמלעט פון שעקספיער בעארבייטעט פון יאהאן פאלייא.

און נאך אנדערע בעריהמטע ווערקע ארינינעלע און איבערזעצטע פון דיא בעסטע אידישע ליטעראטען.

לעהר ביכער און ווערטערביכער אין אלע מאדערנע שפראכען

ביכער פון אללע אנדערע פאבלישערס זיינען איממער ביי מיר צו בעקומען

בוכהענדלער בעקומען ראבאט

קאנטרי ארדערס ווערדען פינקטליך בעזארגט.

B. Rabinowitz, 398 Grand St., New York.

דריי הונדערט טויזענד פראנק האט מאדאם וואלטער א	דער בלאנדער	פראנצויזישע אריסטא־קראטקע אנגעבאטען מאנסע ריוואל ער זאל ניט דרוקען מעהר דאס בעריהמטע מייסטערווערק

יונגערמאנטשיק

דער ליעבלינג פון פאריזער דאמען.

דער פערלעגער האט אבער בעמערקט אז זא לאנג ער האט נעפונען פאר נעטהיג דיעזעס ווערק ארויסצוגעבען אין דער עפענטליכקייט, וועט ער עס אום קיין פרייז צוריקציהען.

דער בלאנדער יונגערמאנטשיק

פון גי דע מאפאסאן

איז יעצט איבערזעצט געווארען אין אידיש און זאל דאס אידישעס לעזע פובליקום אורטהיילען איבער דיעזע גרויסע מייסטערווערק וואס האט געמאכט ציטערען פראנקרייכ'ס אריסטאקראטיע, וואס האט ארויסגערופען א שטורם פון פראטעסטען פון דער פראנצויזישער גילדערנער פאהן.

אין דיעזע וועלט בעריהמטע מייסטערווערק זיינען פערמישט דיא גרעסטע מענער פון פראנקרייך, ווען דיעזעס ווערק איז ערשיענען איז געפאלען איין מיניסטעריום נאך דעם אנדערען. דער פערפאסער האט אויפגעדעקט אלע שענדליכקייטען וואס ווערען אבגעטהאן הינטערן פארהאנג פון דיא הויכע פענסטער. „דער בלאנדער יונגערמאנטשיק" האט געמאכט אזא גרויסען אויפרוהר אז אין א קורצע צייט איז פערקויפט געווארען אין פראנקרייך נאהענט צו אכט מיליאן עקזעמפליארען.

דער בלאנדער יונגערמאנטשיק קאסט אין אלע אנדערע שפראכען א דאללאר אין אידיש קאסט בלויז 25 סענט מיט פארטא 30 סענט.

פערלאג פון

ב. ראבינאוויטץ,

398 גרענד סטריט, ניו יארק.

מאדאם באבעטא

איז דאס בעסטע ווערק פון אלע וועלכע זיינען דיא גאנצע צייט ערשיענען.

מאדאם באבעטא

איז געשריעבען פון גרויסען איטאליענישען קלאססיקער

באקאטשיא

וועלכער האט זיך אונשטערבליך געמאכט אין דער וועלט ליטעראטור.

באקאטשיאס ווערק זיינען פערבאטען אין אללע שפראכען,

וויל זיי זיינען געשריעבען מיט דעם גרעסטען פייער פון

ליעבע, אייפערזוכט און מארד.

ד. מ. הערמאלין

דער גרויסער אידישער שריפטשטעלער און דראמאטורג האט בעארבייטעט דיעזעס ווערק אין אידיש און האט זיך דיא גרעסטע מיהע גענעבען אז עס זאל געפעלען אלע קלאססען לעזער

איהר וועט פאזיטיוו הנאה האבען

צו לעזען „מאדאם באבעטא“ אין אידיש און זעהן מאדאם באבעטאס בילד אויפ'ן קאווער.

מאדאם באבעטא'ס בילד

איז א קונסט בילד געצייכנעט פון א גרויסען קינסטלער, וועלכער האט געקאסטען צעהן טויזענד דאללאר פיר דיעזען בילד.

דאס גאנצע ווערק מיט'ן בילד קאסט 10 ס. מיט פארטא 12 סענט.

פערלאג פון

ב. ראבינאוויטץ,

398 גרענד סטריט,

ניו יארק.

וויא א שיף אהן א רודער

אזוי איז יעדער מיטטינג וועלכער ווערט געפיהרט אהן

קאשינגס האנד-בוך.

„קאשינגס האנד-בוך“ איז אנערקענט אין דער גאנצער וועלט אלס א שולח ערוך פיר אללע סאסייעטיס. אין דיעזעס ווערק זיינען צוזאמענגעשטעלט אללע רעגעלען און פארשריפטען וויא צו פיהרען פערזאמלונגען און מיטטינגען פון לאדזשעס, חברות, פעראיינען און ארגאניזאציאנען.

א. טאנענבוים, דער גרעסטער אידישער שריפטשטעלער, וועלכער האט אויך זעהר פיעל שטודירט דיא פארלאמענטארישע רולס, האט דיעזעס ווערק בעארבייטעט אין אידיש. ער האט זיך דיא גרעסטע מיהע געגעבען צו ערקלעהרען יעדען רעגעל און יעדעס געזעץ אזויא לייכט, זא דאס יעדער איינער וועט עס קענען גרינדליך פערשטעהן.

מיר מאכען אויפמערקזאם אללע פרעזידענטען און מעמבערס פון אללע

חברות און סאסייעטיס.

דאס איהר וועט פערשפארען פיעל טראבעל און אונאנגענעהמליכקייטען וועלכע קומען; זעהר אפט פאר אויף אייערע מיטטינגען ווען איהר וועט א פאאר מאל דורכלעזען „קאשינגס האנד-בוך“.

„קאשינגס האנד-בוך“ איבערזעצט אין אידיש פון א. טאנענבוים

קאסט בלויז 20 סענט, דיטא פיין געבונדען 30 סענט.

— פערלאג פון —

ב. ראבינאוויטץ, 398 גרענד סטריט, נויארק.

אחשורוש

פון א. גאָלדפאַדען, אררא̈נזשירט ביי ה. א. רוססאָטטאָ.
קאָמפּליט אין 5 בוינגען פיר פיאַנא.

1טער בוינען : אויפצוג ביים קעניג,
" " האָפּדאַמען ביי דער קעניגין,
" " אסתר'ס קרוינונג,
2טער בוינען : אסתר'ס סאָלאָ,
" " האכצייטס פּאַראַדע דער קעניגין,
" " יענקעלע געהט אין שול אריין, (געזאנג אין פּיאַנאָ)
3טער בוינען : קלאגע ליעד פון מרדכי,
" " נעבעט-ליעד אין שול,
" " קעניגין אסתר'ס ביטטע,
4טער בוינען : אסתר'ס פאָדערונג ביים קעניג,
" " כאָהר שטערענזעהר,
" " שטערענזעהער סאָלאָ,
5טער בוינען : קעניגין ערצעהלט איהרע אבשטאמונג,
" " קופּלעט פון המן'ס אינגסטען זוהן,
" " דועט מרדכי און אסתר,

יעדער בוינען פּרייז 20 סענט.

אללע 5 בוינגען צוזאמען פּרייז 1 דאָללאַר.

אחשורוש, פון א. גאָלדפאַדען,

דיא גאנצע אָפּערא אין 2 בוינגען פיר וויאָלין יעדער בוינען פּרייז 20 סענט.

ג־יהנום און גן־עדן, דער אידישער פאַוסט.

פון א. גאָלדפאַדען אררא̈נזשירט פיר פּיאַנאָ ביי ה. א. רוססאָטטאָ.

1טער בוינען : קוואַרטעט, (דיא 4 חסידים),
2טער בוינען : דועט, (דער חסיד מיט'ן דייטש), השיבנו נאָזאר,

יעדער בוינען פּרייז 20 סענט.ביידע צוזאמען 40 סענט.

עקידת יצחק,

פון א. גאָלדפאַדען, אררא̈נזשירט פיר פּיאַנאָ ביי ה. א. רוססאָטטאָ.
שלאָף ליעד, שרה און אברהם, יצחק'ס ליעד פון נח'ס תבה.

פּרייז 20 סענט.

חורבן ירושלים און דער ציון מארטש

פון ה. א. רוססאָטטאָ. קאָמפּליט פיר פּיאַנאָ אין 1 בוך.

1. ביים קעניג צדקיהו
2. חורבן ירושלים
3. קאָהר פון דיא רוימער
4. נפלה עטרת ראשי (ירמיהו סאלא)
5. ביים כותל המערבי
6. קינות (ווארטע און מוזיק)
7. אלי ציון (ווארטע און מוזיק)
8. גדליהו (דועט)
9. שבת נחמו
10. ציון מארטש (ווארטע און מוזיק)

פּרייז $1.25

חורבן ירושלים און דער ציון מארטש

אלעס צוזאמען פיר וויאָלין פּרייז 50 סענט.

מליץ יושר,

פון א. גאָלדפאַדען. אררא̈נזשירט פיר פּיאנא ביי ה. א. רוססאָטטא.

1טער בוינען: דיא מאראל, עס דרימעלט ניכט דער וועכטער } פּרייז 20 סענט.
2טער בוינען " וואלטץ, פּרייז 20 סענט.
3טער בוינען " נאטטעס וואונדער, פּרייז 15 סענט.

אלע 3 בוינען צוזאממען 50 סענט.

דער יודישער קעניג ליער,

אררא̈נזשירט פיר פּיאנא בייא ה. א. רוססאטטא.

1. דער קידוש (אל תירא עבדי יעקב), 2. אודה לאל.
3. קופּלעט שמאי, 4. חסידים טאנץ.

פּרייז 20 סענט.

דער יודישער קעניג ליער,

אללעס צוזאמען פיר וויאלין פּרייז 20 סענט.

שוין ערשיענען !

דיא בעריהמטע פּאָפּולערע אָפּערא

דיא שעהנע מרים

פון זיגמונד מאגולעסקא

ארראַנזשירט פון ה. א. רוססאטטא

ענטהאלטעט: דאס פּעקעלע
סעבאסטיאַן סאלא
דיא קינדערלאך
מארטש
עד מתי
פינאל

פּיאַנא 35 סענט.

וויאלין 20 סענט.

יום כפור ביי נאכט

THE EVE OF ATONEMENT

איינע פון דיא שעהנסטע העכסט ריהרענדע מוזיקאלישע קאָמפּאָזיציאָנען

י. ב. ארענשטיין.

„יום כפור ביי נאכט" דערצעהל'ט אין טענער וויא איינער פאנטאזירט כל נדרי ביי נאכט און עס ערוועקען זיך אין איהם זיסע עראינערונגען, זכרונות פון אמאל, מע־לאדיען פון ימים נוראים דיא שעהנסטע סקארבאווע נגונים ; מייסטערהאפט בעארבייטעט פיר פיאַנא

פּרייז 35 סענט.

B. Rabinowitz, Publisher, 398 Grand St., N.Y.